

Mulige verdener som metafysisk teori

En kritisk undersøkelse av David Lewis modalrealisme i lys av Saul Kripkes referanseteori

Elin Kiraly

MASTERGRADSOPPGAVE I FILOSOFI
Veileder Olav Asheim
Institutt for filosofi, ide - og kunsthistorie, og
klassiske språk
Humanistisk Fakultet

UNIVERSITETET I OSLO
Høsten 2011

© Elin Kiraly

2011

Mulige verdener som metafysisk teori: en kritisk undersøkelse av David Lewis modalrealisme i lys av Saul Kripkes referanseteori.

Trykk Oslokopisten

www.kopisten.no

Sammendrag

Mulige verdener som verktøy i filosofiske teorikonstruksjoner har på ny fått vind i seilene. I denne sammenheng undersøker jeg en av de mest kontroversielle forslagene til en slik metafysisk teorikonstruksjon - modalrealisme. Oppgaven er en kritisk gjennomgang av David Lewis påstand om at vi kan slutte oss til mulige verdners konkrete eksistens. Sett i lys av Kripkes referanseteori søkes det å belyse hvilke omkostninger som oppstår ved å anta Lewis tese om modalrealisme. Kripkes kritikk til Lewis motstykketeori som forutsetning for modalrealismens effektivitet svekker denne tesen. I tillegg tjener Kripkes kritikk til å belyse andre strukturelle problemer som forekommer generelt i anvendelsen av mulige verdener som verktøy i en filosofisk teorikonstruksjon. Oppgaven tar også for seg en annen av Lewis tidlige kritikere, Tom Richards. Richards reiser en viktig epistemologisk innvending til modalrealisme spesielt og argumenterer for at den ikke er et effektivt, semantisk verktøy for analyse av modale kontekster. Sammen med kritikken som kan reises mot modalrealisme innenfor rammen av dens egen teori, søkes det å konkludere med hvorvidt denne tidlige kritikken samlet er tilstrekkelig for å innvende mot modalrealisme som en slutning til den beste forklaring.

Forord

Ideen om en mulig verden ligger mitt hjerte nær. Vi motiveres alle av forskjellige grunner til å skrive en master. Min motivasjon var å gjøre noe ingen i min slekt har gjort før meg. En universitetsutdannelse. Muligheten for en klassereise og en undring over det fascinerende og utrolig komplekse feltet filosofi. Men mest av alt er *min* motivasjon et løfte jeg ga til min lillesøster Bente. Fred lyses over ditt minne. Til Pappa og min søster Heidi. Takk for deres uendelige tro på min reise. Dere er mine beste venner og samtalepartnere. Både dere og jeg vet at denne verden ikke alltid er den beste av alle mulige verdener. Men sammen har vi reist langt. Takk for at dere er der for meg. Til Mamma. Takk for at du lærte meg å lese allerede som femåring. Det er den største gaven noen kan gi sitt barn og er den egenskapen jeg har nytt best av i mitt liv hittil.

Å høre hjemme i verden har alltid vært mitt største ønske. Til Bent, deg som jeg elsker så mye. Takk for at du gir meg akkurat det. Vi er symbiose.

Uten en veileder, ingen master. Min største takk går til Olav Asheim, for at du ledet meg gjennom denne prosessen med et klokt og vennlig sinn. Din tålmodighet og all den tid du har gitt meg, gjorde at jeg maktet å arbeide i tider hvor jeg ikke har trodd på meg selv. Uten deg hadde ikke denne oppgaven sett dagens lys. Alle feil og mangler i oppgaven er det kun jeg som står for.

Selv om oppgaven ble skrevet i ensomhet, har jeg ikke vært alene. Mary, som fortalte meg i det uendelige at jeg måtte fortsette på skolen. Lina, som ga meg et ekstra hjem. Marika og Arne Birger. En tante og onkel utenom det vanlige. Til Peter. Takk for alle samtalene. Særlig ditt mot til å ta de tyngste. Si takk til din far for sponsingen av telefonregningene. Til Ellen og Malika. Mine medsammensvorne filosofistudiner og gode venner. Uten dere hadde jeg takket for meg etter bachelor. Til Olav Imenes. En ekte venn. Takk for at du passet på meg og viste meg at verden blir større med filosofi. Til Levekunstprosjektet Tostrupgate: Ela, for at du alltid er der for meg. Anna - Inga og Maria. Uendelig takk for vårt fantastiske hjem. Til Ida, for den drømmen vi alltid har trodd på. Jeg kan ikke love noen av dere at jeg vil innfri. Men jeg gir dere mitt løfte på at jeg virkelig forsøkte. *Nihil sine magno labore vita mortalibus dat.*

Innhold

Introduksjon.....	8
En utdypning av hva som forutsettes.....	9
Kapittel I: Historisk tilbakeblikk.....	11
1.1 Implikasjonens natur.....	11
1.2 Strikt implikasjon.....	12
1.3 Ruth Barcans bidrag til den nye referanseteorien.....	13
Kapittel II: Problemet med modale kontekster....	16
2.1 Referanserelasjonen.....	16
2.2 Quines kritikk av kvantifikasjon inn i modale kontekster.....	18
2.3 Freges meningsteori.....	22
2.4 Modale kontekster er intensjonale.....	25
Kapittel III: David Lewis modalrealisme.....	27
3.1 En metafysisk tese om hva som eksisterer.....	27
3.2 Parafraseargumentet.....	29
3.3 Lewis analogiargument.....	32
Kapittel IV: Motstykketeorien.....	36
4.1 Ekstensjonal analyse av modale kontekster.....	36
4.2 Standard modallogikk.....	38
4.3 Lewis motstykker som forutsetning for en ekstensjonal analyse av modale kontekster.....	40
Kapittel V: Kripkes rigide designatorer.....	44
5.1 Egennavn og bestemte beskrivelser.....	44
5.2 Kvantifikasjon inn i modale kontekster.....	47
Kapittel VI: Problemet med identitet på tvers av verdener.....	51
6.1 Teleskopmodellen og kvalitative sammenlikninger.....	51
6.2 Transitivitet og Kripkes falske dilemma.....	54
6.3 Tidsanalogien: en innvending til problemet med transitivitetsrelasjonen.....	57

6.4 Lewis løsning og Kripkes kritikk.....	58
6.5 En utilsiktet virkning som følge av motstykketeorien.....	64
6.6 Mislykket universell instansiering.....	64

Kapittel VII: Mulige verdensers ontologiske

status.....	66
-------------	----

7.1 Eksistens og intuisjoner.....	66
7.2 Lewis indeksikale analyse av termen 'aktualitet'.....	69
7.3 Virkelige muligheter krever konkret eksistens.....	70
7.4 En mulig implikasjon som resultat av isolasjon i konjunksjon med den indeksikale analysen.....	71
7.5 Behovet for en epistemologisk innvending.....	72
7.6 Tom Richards kritikk av modalrealisme.....	73
7.7 Lewis motsvar til Richards.....	77
7.8 Konklusjon.....	79

Bibliografi.....	82
------------------	----

Introduksjon

”There is nothing so far away from us as not to be a part of our world. Anything at any distance at all from us is to be included” (Lewis, 1986b, s.1).

Oppgavens siktemål er å redegjøre for sentrale deler av David Lewis tese om modalrealisme og vurdere tidlige innvendinger til denne. Oppgavens disposisjon er lagt opp slik at jeg først vil forsøke og berede grunnen ved å plassere Lewis inn i en filosofihistorisk kontekst for å forstå hva det er Lewis tese om modalrealisme forsøker å imøtekomme. Quine er i denne sammenheng relevant fordi han er en sentral kritiker til kvantifikasjon inn i modale kontekster og belyser med sin kritikk hvorfor modalrealisme har hatt en slik appellerende side; modalrealisme omgår Quines kritikk og er effektivt anvendbar for kvantifikasjon over modale kontekster. Ved hjelp av motstykketeorien kan modalrealisme frembringe en ekstensjonal¹ analyse av modale kontekster.

En av de tidlige og viktige kritikerne av motstykketeorien er Saul Kripke. En fremstilling av hans referanseteori viser at det er mulig å gjøre en distinksjon mellom bestemte beskrivelser og egennavn på en slik måte at kvantifikasjon inn i modale kontekster ikke kan avvises. Kripkes modellteoretiske semantikk viser at det finnes andre måter enn motstykker for å tilskrive predikater ekstensjon. Kripke kritiserer Lewis forutsetninger for modalrealisme, hans motstykketeori og argumenterer for hvorfor den er lite intuitiv. En slik kritikk er fortsatt relevant fordi den belyser hva omkostningene er ved å akseptere en ontologi lik den en modalrealist forplikter seg til. Den videre disposisjonen er ment å reflektere over fordeler og ulemper ved modalrealisme, sett i henhold til kritikken reist av Kripke. Avslutningsvis blir det rettet et kort blick på Tom Richards epistemologiske innvending. Kritikken er valgt fordi den ser ut til å svekke den grunnleggende motivasjonen Lewis bygger sin modale realisme på. I stedet for å fokusere på spesielle områder hvor modalrealisme er teoretisk effektiv, fremlegges en grovkornet tilnærming som viser at tesen generelt ikke er å foretrekke.

¹ Tilsvarer den engelske termen *extension*.

En utdypning av hva som forutsettes

Med utgangspunkt i påstanden om at mulige verdener utgjør et viktig analyseverktøy i filosofiske undersøkelser vil jeg foreta en analyse av utvalgte deler av David Lewis modale realisme. Lewis modale realisme anvender ikke bare mulig verdener som et nyttig analyseverktøy i filosofiske undersøkelser men hevder også eksistensen av mulige verdener som konkrete entiteter. Lewis tese er en påstand om at mulige verdener eksisterer og han argumenterer for at dette er en slutning til den beste forklaring. Dette gjør han ved å anta en analogi til matematikken; på samme måte som tall og mengdelære er nyttige for matematikeren, så er også mulige verdener nyttige for filosofien og dens undersøkelser. Det logiske rom er et paradisi for filosofen slik mengdelæren er for matematikeren. Det eneste vi trenger å anta er et ubegrenset område av *Possibilia* hvor vi kan foreta våre undersøkelser (Lewis, 1986b, s.4).

En annen god grunn, i følge Lewis, til å argumentere for at hans modale realisme er en slutning til den beste forklaring er dens teoretiske fordeler (1986b, s.5). En av disse teoretiske fordelene er at Lewis kan gi en ekstensjonal analyse av modale kontekster der hvor disse tidligere er blitt betraktet som problematiske intensjonale² kontekster. Oppgaven vil undersøke hvorvidt denne fordelene alene gir grunnlag for å slutte seg til at mulige verdener eksisterer. I denne sammenheng ønsker jeg å undersøke hvorvidt det er mulig å reise en innvending til behovet for en motstykketeori som forutsetning for en ekstensjonal analyse av modale kontekster, sett i lys av at man kan forutsette rigide designatorer, slik Kripke (1981) gjør.

For å kunne ta stilling til kritikken om den modale realisme har en for høy ontologisk omkostning vil jeg undersøke nærmere hva Lewis legger i påstanden om at mulige verdener eksisterer. Lewis selv hevder at hans modale realisme er en metafysisk tese som i hovedsak innebærer mulige verdener eksistens; ”It is an existential claim...”(Lewis, 1986, s.viii). En av hovedinnvendingene til Lewis tese er derfor epistemologisk. Hvis det er slik at mulige verdener eksisterer, så følger det at Lewis må kunne redegjøre for hvordan vi får kunnskap om, eller kjennskap til, disse mulige

² Intensjonal tilsvarer her det engelske uttrykket *intensional* og ikke *intentional*. En klargjøring av dette skillet gjør at en kan sondre mellom betydning og hensikt, eller rettethet, som på norsk tangerer hverandre nært i ordet intensjon.

verdener. Hvordan kan vi få tilgang til å danne oss viten om de mulige verdener? Lewis avviser at han må besvare en slik epistemologisk innvending fordi det ikke er relevant for hans metafysiske prosjekt. Modalrealisme er ikke en tese om våre erkjennelsesmuligheter. Vi har den viten vi trenger til teoretiske formål gjennom å anvende de metalogiske resultater som er gitt oss ved bestemte rammer og indekser til å gi oss tilstrekkelig informasjon om mulige verdener gjennom tilgjengelighetsrelasjoner (Lewis, 1986b, s.20). Hvis vi allikevel har denne kunnskapen, hva er det som taler for at modalrealisme er det beste alternativet til en metafysisk teori? Lewis beskrivelser av mulige verdener er allikevel så innholdsrik at det er vanskelig å se hvordan han slipper unna en epistemologisk innvending. Lewis gjør nemlig mer enn å anta eksistensen av visse indekser og rammer når han beskriver de mulige verdener som meget inkluderende og innholdsrike (Stalnaker, 2003). Oppgaven vil forsøke å vise at Lewis forpliktelse til mulige verdenerens ontologi er av en annen karakter enn for matematikken og derfor svekker hans analogiargument. Hvis analogiargumentet ikke holder blir påstanden om at modalrealisten kan oppnå kunnskap om modale kontekster på andre måter enn ved direkte inspeksjon mindre sannsynlig. Hvis Lewis forpliktelse til mulige verdener er av for detaljert karakter er det vanskelig å se hvordan han med rimelig grunn kan avvise den epistemologiske innvending Richards reiser. Sammen med Kripkes argumentasjon for at motstykker i mulige verdener er en som er kontraintuitiv (Kripke, 1981, s.41-57), er formålet med oppgaven å vise at den samlede, tidlige kritikken reist mot motstykketeorien fortsatt er relevant. Den tidlige kritikken retter seg mot sentrale deler av forutsetningene for å akseptere modalrealisme. Det er valgt en bred tilnærming til en analyse av David Lewis modale realisme. Den fremstilling av modallogikk oppgaven berører er forstått og presentert i snever forstand som studiet av hvordan man resonnerer omkring modale uttrykk slik som 'nødvendigvis' og 'muligens'. Oppgaven vil ikke ta for seg relaterte systemer slik som deontisk, temporal eller doxastisk logikk. Det er forutsatt som bakteppe at en forståelse av modallogikk er noe som kan være verdifullt for formal analyse av filosofiske argumenter. Analysens tilnærming er ment å være bred fordi det avslutningsvis er ønskelig å klargjøre om en kan ta stilling til hvorvidt den samlede kritikken kan tegne konturene av en tydelig innvending til Lewis påstand om at mulige verdener eksisterer fortsatt ser ut til å være en slutning til den beste forklaring. Hvis den samlede kritikken som rettes kan svekke en slik slutning vil det ha negative implikasjoner for hans tese om modalrealisme i sin helhet.

Kapittel I: Historisk tilbakeblikk.

1.1 Implikasjonens natur

Det historiske tilbakeblikket danner utgangspunktet for å forstå tematikken modalrealismen i utgangspunktet adresserer. Det sentrale i tematikken er hvordan logikken best skal fange opp de modale ideene nødvendighet og mulighet. Eksempel på formaliseringer av implikasjonens natur illustrerer utfordringer for en slik formalisering. Med en kort introduksjon som denne hopper jeg helt klart bukk over en del sentral tematikk som angår modale ideer, siden utspringet for en modallogikk angivelig kan spores tilbake til Aristoteles (Hughes&Cresswell,1996).

Problematikken kan spores tilbake til begynnelsen av 1900 tallet med Hugh MacColl. MacColl reiser spørsmålstegn ved implikasjonens natur og påpeker to forskjellige måter å forstå implikasjon på; enten som nødvendig implikasjon $a : b$, eller den materielle implikasjon som gjelder for disjunksjon $a' + b$ (Hughes&Cresswell,1996, s.193). Spesielt interessant er det at MacColl hevder at konnektivet for nødvendig implikasjon, \therefore , ikke kan gis en sannhetsfunksjonell interpretasjon (1996, s.194).

MacColl utarbeider derimot ingen aksiomer som gjør at han plasseres innenfor en modallogikk forstått i en moderne forstand (1996, s.194). Nærmere bestemt betraktes C.I. Lewis arbeider fra 1912 som en begynnelse for hva en kan kalle en moderne modallogikk (Hughes&Cresswell,1996, s.194). Basert på en misnøye over rollen implikasjon blir gitt i verket *Principia Mathematica* av Whitehead og Russell utgitt i 1910, konstruerer C.I. Lewis en rekke systemer basert på *Principia* sin aksiomatiske metode hvor den materielle implikasjon ikke lenger innehar hovedrollen. Bakgrunnen for denne misnøyen likner den som uttrykkes hos MacColl; det finnes to forskjellige styrkegrader av implikasjon. Noe som ikke tas hensyn til i *Principia*. C.I Lewis hevder teoremene for implikasjon presentert i *Principia* reflekterer den sannhetsfunksjonelle måten Whitehead og Russell anvendte ordet 'implisere' på. Lewis avviser ikke teoremene deres: ” (1) $p \supset (q \supset p)$ & (2) $\sim p \supset (p \supset q)$ ” (Hughes&Cresswell,1996, s.194), selv om betydningen av (1) ofte forstås som at hvis en proposisjon er sann, så impliseres den av hvilken som helst proposisjon og hvor betydningen av (2) blir å si at hvis en proposisjon er usann så impliserer den hvilken som helst proposisjon (1996, s.194).

1.2 Strikt implikasjon

C.I. Lewis hevder det finnes en mer fremtredende interpretasjon av implikasjon enn den som vises til i *Principia*, noe som medfører at han blir den første til å trekke en skillelinje mellom en implikasjon som holder materielt og en som holder nødvendigvis eller i strikt forstand (Hughes&Cresswell,1996, s.195). Den mer fremtredende måten implikasjon kan forstås på er der hvor vi kan si at p impliserer q, så betyr det at q følger av p, en måte å lese implikasjon på som ikke fører til den samme (paradoksale) betydning som implikasjon får ved lesningen av teoremene i *Principia*.

Med C.I. Lewis introduseres derfor symbolet for strikt implikasjon, her importerer vi \Rightarrow i stedet for Lewis fiskekrok og denne tolkes i følgende betydningen "...it is impossible that p should be true without q's being true too" (Hughes&Cresswell,1996, s.195).

Fordelen med skillet C.I Lewis introduserer mellom en materiell implikasjon \supset og en strikt implikasjon \Rightarrow , er at et slikt skille lar oss sammenligne og få frem viktige forskjeller i modallogiske systemer. Den gir et redskap for å belyse modaliteter mer nøyaktig.

Med boken *Symbolic Logic* av Lewis og Langford kommer en av de første utførlige systemer for modallogikk. Her opptrer mulighet som en primitiv modaloperator og det utvikles to aksiomatiske systemer for strikt implikasjon, henholdsvis systemene S1 og S2 (Hughes&Cresswell,1996, s.198).

Dette lille historiske utsnittet lar oss se begynnelsen på en formalisering av kontekster som innebærer modale ideer slik som nødvendighet og mulighet. Hvordan man identifiserer disse ideene innvirker på hvordan en utvikler et system for formalisering av slike setningers sannhetsverdi. C.I. Lewis betraktet det som er nødvendig som sant og MacColl tydeliggjør forgrunnen med å hevde forskjell på kontekster som involverer mulighet og de som gjør noe mer. En utvikling av modallogiske systemer kan derfor betraktes som en begynnelse på en formalisering av modale kontekster. Herfra velger jeg å gjøre et lite sprang over til en annen betydningsfull aktør innenfor utviklingen av den kvantifiserte modallogikken.

1.3 Ruth Barcans bidrag til den nye referanseteorien

Et annet betydningsfullt historisk bidrag til kjernen i den nye referanseteorien kommer fra Ruth Barcan. Selv om modalrealisme i denne oppgaven betraktes i lys av Kripke sin referanseteori spesielt, er det grunn til å tro at nettopp denne kjerneideen har opphav hos Barcan. Hun presenterer et argument som åpner opp for egennavn evne til å referere direkte til et objekt og det er denne ideen som er fordelaktig for den nye referanseteorien.

Filosofen Ruth Barcan (Marcus) har spilt en betydelig rolle i utviklingen av kvantifiserbar modallogikk og det er grunner til å tro at hun ikke anerkjennes tilstrekkelig i samtiden for sitt bidrag. Det er derfor på sin plass å nevne hennes bidrag her.

Med utgangspunkt i artikkelen *Marcus, Kripke, and the Origin of The New Theory of Reference* (1995) vil jeg fremheve forfatteren Smiths eksempler på hvordan Barcan ser ut til å være opphavet til denne kjerneideen. I motsetning til et tidligere syn på referanse hvor egennavn betraktes som meningsbeskrivelser eller skjulte beskrivelser, som henholdsvis Frege og Russell betraktes som representanter for, hevder altså den nye referanseteorien at egennavn refererer direkte til entiteter eller objekter.

I den forbindelse regnes ofte Saul Kripke (1981) for opprinnelsen av en ide om at egennavn refererer direkte. I følge artikkelen er det grunn til å tro at nøkkelideene for denne nye referanseteorien opprinnelig har opphav hos Ruth Barcan.

Smith trekker frem seks relevante ideer vi kan finne hos Barcan som skiller henne fra den tidligere referanseteori, hvor egennavn betraktes enten som meningsbeskrivelser eller reduserte beskrivelser. Jeg skal ikke gå inn på alle, men starte med et teksteksempel som bygger oppunder påstanden om at hovedideen kommer fra Barcan:

”But to give a thing a proper name is different from giving a unique description. ... (An) identifying tag is a proper name of the thing. ... This tag, a proper name, has no meaning. It simply tags. It is not strongly equatable with any of the singular descriptions of the thing” (Barcan sitert i Smith, 1995, s. 181).

Utdraget er her gjengitt i den hensikt å illustrere hvordan Barcan har bidratt til en av hovedideene til den nye referanseteorien. Utdraget er tilstrekkelig i seg selv for å hevde at Barcan har bidratt til ideen om direkte referanse for egennavn fordi hun

påpeker forskjellen mellom bestemte beskrivelser og egennavn ved å hevde at egnavnets funksjon simpelthen er dens direkte referanse. Det er ikke nødvendig å tilskrive ytterligere mening til egennavn og derfor er det heller ikke grunnlag for å sammenstille den med en bestemt beskrivelse av den tingen den refererer til. Sitatet bekrefter Barcan bidrag til kjerneideen i den nye referanseteorien og hennes rolle hører derfor hjemme i det historiske tilbakeblikket³.

En annen passasje Smith henter fra Barcan viser til enda et argument for hvorfor egennavn referer direkte og ikke nødvendigvis kan sammenstilles med bestemte beskrivelser. Det finnes tilfeller hvor ekvivalensrelasjonen i modale kontekster ikke holder til støtte for en teori om egennavn som skjulte kontingente beskrivelser fordi de ikke kan substitueres universelt. I de to eksemplene hentet fra passasjen er forkortelsen *eq* å betrakte som en eller annen ekvivalensrelasjon, for eksempel en som inkluderer identitet, umerkbar forskjellighet (*indiscernibility*), strikt eller materiell ekvivalens med flere. De relasjonene av ekvivalens vi finner i eksemplene støtter opp om en teori om at egennavn ikke er skjulte kontingente beskrivelser. Eksemplene hentet fra passasjen er: "(10) The evening star *eq* the morning star" & "(15) Scott is the author of *Waverly*" (Barcan sitert i Smith, 1995, s. 181).

Hvis det er slik at (10) og (15) er navn for det samme objektet, så ville de, hvis de uttrykte sann identitet, la seg substituere i modale kontekster.

Barcan argumentet deretter for at (10) og (15) i modale kontekster kan gi uttrykk for mulig usann identitet og derfor ikke er å betrakte som bestemte beskrivelser. Slik åpner hun for muligheten av at egennavn er direkte refererende i motsetning til bestemte beskrivelser, men presiserer i tillegg at identitetsrelasjonen bør betraktes som en nødvendig relasjon. Argumentet er at hvis man betrakter skjulte beskrivelser som navn, så må det også være mulig å substituere "Scott" med "the author of *Waverly*" i en modal kontekst. Men fordi passasje (15) uttrykker en ekvivalensrelasjon som muligens er usann, så er den heller ikke tilstrekkelig for å representere sann identitet. Hvis egnavnet og den bestemte beskrivelsen i (15) ikke er uttrykk for en identitetsrelasjon, så følger det at de heller ikke kan være egennavn for den samme tingen (Barcan sitert i Smith, 1995, s. 182.).

³ Det prioriteres ikke å ta stilling til Smiths spesifikke argumentasjonen selv om artikkelen danner grunnlag for å vektlegge Barcan som sentral aktør i et historisk tilbakeblikk.

Dette modale argumentet kan føres tilbake til Barcans formelle bevis om nødvendighet for identitet (Smith,1995, s.182). Litt forenklet fremstilt kan en si at fordi identitet er en nødvendig relasjon i følge Barcan, så vil feilslått substitusjon i modale kontekster vise at uttrykket ”Scott” ikke avdekker den relevante betydning for den bestemte beskrivelsen ”the author of *Waverly*” fordi eksempelet viser en kontingent og ikke nødvendig relasjon.

Det samme gjelder for (10). Fordi: ”...the star first seen in the evening might have been different from the star first seen in the morning – then they are not identities” (Barcan sitert i Smith,1995, s.182). Heller ikke (10) representerer en nødvendig identitetsrelasjon i modale kontekster.

Disse korte utdragene er tilstrekkelige for å peke på hvordan Barcan bidro til ideen om at egennavn refererer direkte til et objekt eller entitet. I tillegg belegger de at hun betrakter sann identitet som en nødvendighetsrelasjon.

I tillegg bidrar Barcan til modallogikk med sine aksiomatiske studier av modallogikk med kvantorer hvor hun utvider noen av C.I. Lewis systemer til 1. og 2.ordens systemer (Halleck, Reuben Post. 1974, ”Ruth Barcan Marcus”[online], tilgjengelig fra *formalphilosophy.com* <http://www.formalphilosophy.com/Formal_Philosophy_files/Interviews/Marcus.html>, [11/4-11 kl.17.58]).

Både med henblikk på hva som er hovedideene bak den nye referanseteorien og ikke minst bidraget til å utvikle en kvantifisert modallogikk gjør Ruth Barcan verdt å gi en utvidet plass i et historisk tilbakeblikk. Hennes bidrag bør være et sentralt utgangspunkt for å forstå en tematikk som er sentral for hvordan vi historisk plasserer utgangspunktet for hva modalrealisme adresserer; analyse av modale kontekster og problemer med identitet.

Det historiske tilbakeblikket utvides med en noe mer utførlig fremstilling av den problematikken Quine og Frege reiser i forhold til modale kontekster. Fremstillingen fokuserer på tesen om ekstensialitet og problemer med intensjonale kontekster.

Kapittel II: Problemet med modale kontekster

2.1 Referanserelasjonen

Filosofiske undersøkelser involverer ofte bruk av ideene om nødvendighet, mulighet og kontingents. Et eksempel på dette er undersøkelser som omfatter sannhetsverdien til proposisjoner eller setninger, eller undersøkelser som innebærer tilskrivelser av hva som er attributter og hva som er essensen til et objekt; altså forskjellige egenskaper ved objekter eller individer. Spørsmål som melder seg i denne forbindelse er hvorvidt vi kan si at en setning eller proposisjon er sann eller usann, men også hvorvidt forholdene i verden, eller menneskers attributter, kunne ha vært på en annen måte. Å spørre om noe kunne ha vært forskjellig fra hvordan det faktisk er, er i en viss forstand å undersøke eller søke å klargjøre om noe er nødvendigvis sant eller om det er slik at det kunne ha vært på en annen måte. Undersøkelser som involverer bruk av slike ideer om nødvendighet, mulighet og kontingents benevnes ofte som modale ideer. Når disse ideene anvendes i filosofiske undersøkelser, enten være seg ved analyse av sannhetsverdien til setninger eller hvorvidt man kan tilskrive en attributt som essensiell eller ikke, så reises spørsmålet om hvorvidt vår bruk av disse modale ideene er en som er uproblematisk eller ikke.

A.P. Martinich (2001) klargjør det tematiske emneområde som reises med Quine og Frege på en måte som er hensiktsmessig å gjengi i denne forbindelse fordi jeg senere ønsker å drøfte Lewis sin teoretiske fordel å gi en ekstensjonal analyse av modale kontekster. Modalrealisme er en metafysisk teori, i følge Lewis, men argumentet om at den gir filosofisk nytteverdi på andre områder av filosofien er en av grunnene Lewis angir som fordelaktig ved modalrealisme. Den nytteverdien kan belyses med å vise til hvordan Quine og Frege forholdt seg til det filosofiske synet om at språk og virkelighet har grunnstrukturer som sammenfaller.

I følge Martinich kan en anta at lingvistiske grunnstrukturer handler om subjekter og predikater, slik som for eksempel: Sokrates er vis. De ontologiske grunnstrukturer på sin side kan betraktes som å handle om partikularia og universalia (2001, s.191). Det er disse grunnstrukturene som tilsynelatende sammenfaller mellom språk og virkelighet. Subjektuttrykk har den generelle funksjonen av å referere til eller peke ut et partikulært objekt. Partikulære objekt betraktes typisk som individuelle ting med en

plassering i tid og rom. Funksjonen til et predikat er å uttrykke en egenskap. Egenskaper betraktes ofte som noe som kan deles av flere enn ett objekt og kalles derfor ofte for universalia. Subjektuttrykket 'Sokrates' refererer til en person, ett partikulært objekt som levde på en bestemt tid. Egenskapen av å være vis er derimot noe Sokrates kan dele med flere andre partikulære objekter (Martinich, 2001).

Den samlede funksjonen til subjekt og predikat, slik som setningen 'Sokrates er vis' er å referere til Sokrates og kategorisere han med egenskapen av å være vis. Hvis det er slik at Sokrates passer inn i den kategorien, så er uttrykket sant. Hvis ikke, så er derimot uttrykket usant (2001, s.192).

Martinich påpeker av de to termene så er det ofte subjekter som har opptatt filosofer mest fordi de tradisjonelt har vært opptatt av hvorvidt noen av de ting mennesker tror på eller sier, er sanne. Hvis noe er sant, så ser det ut til å implisere at språket på en eller annen måte er forbundet med verden (2001, s. 192). Å gi en plausibel analyse av hvordan det er at disse grunnstrukturer sammenfaller er derfor svært nyttig.

Hvis språket er knyttet til verden, så må det være noe som knytter de sammen. Martinich klargjør hvordan ideen om en referanserelasjonen kommer inn i bildet. Dens funksjon er å knytte sammen subjekt og partikularia. Det vil i vårt eksempel si at navnet 'Sokrates' knyttes sammen med det individuelle objektet.

Selv om referanserelasjonen ser ut til å løse problemet om hvordan språkets grunnstrukturer forholder seg til eller er bundet sammen med de ontologiske grunnstrukturer, så skaper allikevel denne ideen andre problemer.

En av de mest grunnleggende i følge Martinich er nettopp paradokset som oppstår mellom referanse og eksistens. Paradokset kan illustreres med å vise til tre uttrykk som sammen innebærer en inkonsistens:

- 1) Alt som refereres til må eksistere
 - 2) 'Hamlet' refererer til Hamlet
 - 3) Hamlet eksisterer ikke
- (Martinich,2001, s.192)

Fordi (1) og (2) faktisk impliserer eller leder til (3') Hamlet eksisterer, er (1) og (2) å betrakte som inkonsistente. Konsekvensen i følge Martinich er den at de fleste filosofer tar (1) for å være sann, fordi (2) impliserer at man kan referere til noe som

ikke eksisterer og utfallet av det ville være at referanserelasjonen ikke kunne garantere at språket er knyttet til virkeligheten eller verden (2001, s.192).

Ut fra den bakgrunn Martinich tegner opp kan vi derfor plassere Quine og Frege som to filosofer som henholdsvis plasserer seg blant de filosofer som antar at (1) er sann. Quine og Frege har to forskjellige løsninger på dette paradokset, men felles for de begge ser ut til å være at de aksepterer eksistensen av det som refereres til å spille en viktig rolle. Det vil ikke være mulig å gi noen uttømmende redegjørelse for begge sitt syn, men hensikten er å trekke frem og tydeliggjøre Quine og Frege sin innflytelse på problematikken som Lewis settes i sammenheng med og adresserer med sin modale realisme, om enn ikke alltid like eksplisitt.

2.2 Quines kritikk av kvantifikasjon inn i modale kontekster

Quines kritikk er vesentlig fordi den belyser hvorfor en av de fremtredende fordeler ved modalrealisme var at den kunne gi en ekstensjonal analyse av modale kontekster. I den sammenheng er det relevant hvordan Quine ser ut til å betrakte ekstensjonalitet og hvorfor han kritiserer kvantifikasjon inn i modale kontekster. Fordi Quine ikke skiller mellom referensiell og ekstensjonal ugjennomsiktighet⁴, betraktes en kontekst som ikke er ekstensjonal også som referensielt ugjennomsiktig.

Quine hevder det er problematisk å kvantifisere inn i modale kontekster fordi de er kontekster som er referensielt ugjennomsiktige. Quine adresserer historisk C.I. Lewis når han hevder at kvantifikasjon inn i modale kontekster er problematisk. Quine fremsetter nettopp sitt eksempel sett i forhold til modalitet tolket i strikt forstand. En slik tolkning hviler, i følge Quine, på ideen om at nødvendighet og mulighet kan føres tilbake til det analytiske, noe som forutsetter en distinksjon mellom analytiske og syntetiske utsagn som Quine i utgangspunktet motsetter seg (Quine,1953, s.20&46).

Et ekstensjonalt språk krever i følge Quine at en kan foreta substitusjon *salva veritate*. Hvis et språk skal imøtekomme dette kriteriet må språkets omfang spesifiseres på relevante måter (1953, s.30).

⁴ Jeg vil i fortsettelsen bruke betegnelsen ugjennomsiktighet i stedet for *opaque*.

Hvis vi antar at det er mulig å spesifisere et slikt språk, så vil et slikt type språk i henhold til Quine være ekstensjonalt i følgende forstand:” Now a language of this type is extensional, in this sense: any two predicates which agree extensionally (that is, are true of the same objects) are interchangeable *salva veritate*”(Quine,1953, s.30).

Et ekstensjonalt språk er derfor, i følge Quine, et som imøtekommer Leibniz lov, hvor predikater med samme sannhetsverdi lar seg anvende for substitusjon.

Quine fremhever at et slikt språk kan være adekvat i henhold til matematikk og en generell vitenskapelig diskurs, men påpeker at dette kun gjelder dersom en kan fri dette språket fra modale ideer, det vil si såfremt dette språket ikke inneholder modale adverb slik som 'nødvendigvis' (1953, s.30). Det en også ser av Quine sin definisjon er at han vektlegger predikater og ikke subjekter som viktige. Dette avviker fra hva Martinich hevder de fleste filosofer har vært opptatt av.

Så hvis det er slik at kriteriet for et ekstensjonalt språk er at en skal kunne foreta substitusjon *salva veritate* og modale ideer utgjør en utfordring i forhold til det, så vil det kunne være en fordel om man kunne finne en måte å analysere modale kontekster ekstensjonalt på.

Quine hevder derimot at kvantifikasjon inn i modale kontekster ikke gir mening, i det minste der de modale ideene tolkes i strikt forstand. Måten Quine hevder å kunne vise dette på er nettopp ved og anvende kriteriet for substitusjon *salva veritate*, for å vise at modale kontekster utgjør en utfordring for et ekstensjonalt språk, fordi man ved en slik substitusjon ikke er i stand til å bevare sannhetsverdien, men derimot ser ut til å endre den.

Eksempelet dreier seg i første omgang om referensiell ugjennomsiktighet hos kontekster med singulære termer, men forteller også noe om at referanse spiller en viktig, om ikke essensiell, rolle i forhold til å kunne foreta en substitusjon *salva veritate* .

Eksempelet Quine gir kan gjengis som følgende på norsk:

(1) Ni er nødvendigvis større enn 7 (Quine,1953, s.143).

(1) vil i følge Quine innenfor en strikt tolkning av nødvendighet gi sannhetsverdien sann.

Derimot ville følgende utsagn få sannhetsverdien usann;

(2) antall planeter er nødvendigvis større enn 7 (Quine, 1953, s.143).

Quine hevder at hvis vi foretar substitusjon basert på sann identitet på disse eksemplene så vil vi se hvorfor det følger at modale kontekster ikke er ekstensjonale og heller ikke referensielt ugjennomsiktige.

Quines bruk av betegnelsen 'sann identitet' vil si identitet slik den ofte tilskrives Leibniz⁵. Goldfarb gir følgende definisjon som kan parafraseres til norsk; "for hvilken som helst x og y, hvis x og y er identiske så er et predikat sant om x hvis og bare hvis det er sant om y" (Goldfarb, 2003, s.237). Fordi substitusjon tilsvarer *the law of indiscernibility of identicals* (1953, s.139) påpeker Quine at prinsippet krever at koreferensielle termer kan substitueres for hverandre uten at sannhetsverdien forandres.

Quine foretar deretter substitusjon basert på sann identitet på utsagn (1) som i en strikt tolkning er gitt sannhetsverdi sann, og viser at denne partikulære setningen som inneholder modale adverb er referensielt ugjennomsiktige fordi den ved en substitusjon *salva veritate*; ombytting basert på sann identitet, vil forandre sannhetsverdien fra (1) til den usanne (2);

Substitusjonen av predikater med samme ekstensjon blir til:

(5) antall planeter = 9 (Quine, 1953, s.144)

Hvis tallordet 'ni' har den samme ekstensjonen som 'antall planeter' ville den i prinsippet kunne bestå en substitusjon *salva veritate*. Men modale kontekster består ikke denne testen fordi setning (1) som i utgangspunktet hadde sannhetsverdien sann, via substitusjonen i eksempel (5) får omgjort sannhetsverdien til usann, slik som i (2).

Modale kontekster, i strikt forstand, fyller derfor ikke kriteriet for en direkte gitt referanse som er det viktige kriteriet for å foreta en substitusjon hvor sannhetsverdien

⁵ Denne omtales ofte under betegnelsen *Indiscernibility of identicals*.

ikke lar seg forandre. Modale kontekster lar seg derfor heller ikke tilskrive ekstensjonalitet fordi sannhetsverdien for de to termene i eksempelet, med samme ekstensjon, ikke sammenfaller i sannhetsverdi fordi setningene inneholder modale adverb.

Jeg har forsøkt å vise med denne korte gjennomgangen hvordan Quine tegner et opp et argument for hvorfor en ekstensjonal analyse av modale kontekster er problematisk. De er ikke ekstensjonale kontekster fordi de er referensielt ugjennomsiktige.

Neste spørsmål blir derfor å undersøke hva det er Quine mener innvirker på referansen til et objekt, på en slik måte at den blir å betrakte som ugjennomsiktig. Referensiell ugjennomsiktighet er sentralt i Quines eksempel fordi det innvirker på forandringen av sannhetsverdien. Hvis en skal lykkes i å foreta en vellykket substitusjon er det en forutsetning at referansen er gitt. Det kan den ikke være hvis noe innvirker på referansen slik at denne blir ugjennomsiktig.

Quine hevder meningen til en setning avhenger av formen på navnet vi refererer med og ikke bare på objektet det refereres til. Fordi han i tillegg mener at det som er sant om et objekt forblir sant om dette objektet selv om vi refererer til objektet ved hjelp av et annet navn (Quine, 1953, s.140), så plasseres referanseproblemet hos formen på navnet. Formen på navnet eller termen kan innvirke på hvorvidt referansen til et objekt er gitt eller ikke, og derfor betraktes navnets form som forutsetningen for hvorvidt en kan foreta en vellykket substitusjon *salva veritate*.

Formen på navnet innvirker på referansen til et objekt i en modal kontekst på en slik måte at den er å betrakte som referensielt ugjennomsiktig og derfor ikke egner seg for substitusjon *salva veritate* "What is important is to appreciate that the contexts 'Necessarily...' and 'Possibly...' are, like quotation and 'is unaware that...' and 'believes that...', referentially opaque" (Quine, 1953, s.144).

Quines eksempel viser at substitusjon basert på sann identitet omgjør sannhetsverdien til setningene og grunnen Quine oppgir er at formen på navnet innvirker på meningen til hele utsagnet slik at den blir å betrakte som referensielt ugjennomsiktig.

2.3 Freges meningsteori

Hittil har jeg anvendt 'formen på navnet' i en løs forstand. Både Quine og Frege ser ut til å anvende uttrykket 'navn' i en vid forstand, forstått som at de ikke gir noen klar distinksjon mellom egennavn og bestemte beskrivelser⁶. For å belyse Quines argument om at kvantifikasjon inn i modale kontekster ikke gir mening fordi formen på navnet innvirker på referansen, kan det være nyttig å se dette i sammenheng med Freges meningsteori. Frege ser ut til å være av den oppfatning at referanse eller *Bedeutung*⁷ ikke alltid kan fastsette sannhetsverdien til en setning⁸ fordi navn, forstått i vid forstand, har *Sinn*. *Sinn* eller en mening presenterer seg når en har å gjøre med navn og ser i noen tilfeller ut til å innvirke på hvordan vi fastsetter referansen til en setning.

Frege ser ut til å ta utgangspunkt i at det er problematisk ved direkte referanseteorier at de ikke nødvendigvis gir oss kunnskap om hva slags identitetsrelasjon det er mellom navn eller tegn og de objekter de refererer til (Frege,2001, s.199). Freges argument for at språklige uttrykk må ha *Sinn* i tillegg til *Bedeutung* tar utgangspunkt i spørsmålet om hvordan identitetsutsagn kan gi oss en ny kognitiv viten om verden.

Vi står overfor to forskjellige typer relasjoner, den som et objekt har til seg selv og den koreferanse-relasjon som holder mellom navn eller tegn for disse objektene. Spørsmålet reises med utgangspunkt i at ett og samme objekt kan refereres til med to forskjellige termer; Morgenstjernen=Venus og Aftenstjernen=Venus, et eksempel på at to forskjellige navn refererer til det samme objektet.

Et av Freges viktigste argumenter for at egennavn ikke bare har referanse, men også mening, er at hvis en ønsker å betrakte identitetsrelasjonen $A=A$ og $A=B$ som en relasjon mellom objektene som navnene peker ut, så ville ikke relasjonene $A=A$ og $A=B$ være forskjellige hvis $A=B$ er sann (Frege,2001, s.199).

⁶ Quine fordi han forutsetter i tråd med Russells teori om beskrivelser at egennavn slik som 'Pegasus' ved hjelp av å innføre egenverbet 'å pegasere' kan omgjøres til bestemte beskrivelser (1953, s.12). Frege kan sett ut fra fotnote 2 i *On Sense and Nominatum* (Frege,2001,s.210) også se ut til å forstå 'navn' i vid forstand som å inkludere bestemte beskrivelser.

⁷ Jeg tillater meg her å lese Freges betegnelser *Bedeutung* og *Sinn* slik at de svarer henholdsvis nært opp til referanse og mening/betydning. Men dette er allikevel en løs bruk, da Frege ser ut til å forutsette en mer bestemt eller nøyaktig definisjon. Det forutsettes likevel at en slik løs bruk kan være tilstrekkelig for å klargjøre den historiske grunnen som er relevant for å introdusere en kontekst å plassere David Lewis fordel av en ekstensjonal analyse av intensjonelle kontekster.

⁸ Setning er ment å tilsvare den tyske termen *Satz*.

Men hvis det er sant at både 'Morgenstjernen' og 'Aftenstjernen' refererer til det samme objektet, så vil vi kunne foreta en utbytting mellom disse termer fordi de har den samme ekstensjon, forstått som at de er koreferensielle termer. Når to slike termer refererer til det samme objektet, så vil det ved utbytting mellom dem være slik at sannhetsverdien forblir sann fordi begge termer refererer til objektet Venus. Begge termer er sanne om det samme objektet som de begge nettopp refererer til. Så på denne måten kan denne logiske utledningen ved kun å betrakte det som en relasjon mellom objekter bevare ekstensjon, men den forteller oss allikevel ikke noe om at "(...) a=b" often contains valuable extensions of our knowledge and cannot always be justified in an a priori manner" (Frege,2001, s.199). Den koreferensielle relasjonen forteller ingenting om den empiriske oppdagelsen av at begge termene eller navnene refererer til objektet Venus.

Frege skiller heller ikke mellom referanse eller ekstensjon, forstått som setningens sannhetsverdi: "Thus we find ourselves persuaded to accept the *truth-value* of a sentence as its *nominatum*" (Frege,2001, s.203).

Frege påpeker også at hvis sannheten av en setning sammenstilles med referansen, så blir implikasjonen den at alle sanne setninger har den samme referanse eller *Bedeutung* (Frege,2001, s.203). En slik implikasjon kan derfor fortelle noe om at vi ikke alltid har grunn til å kun være opptatt av referansen til en setning, men i tillegg bør ta i betraktning dens mening, *Sinn*.

Relasjonene Frege tar utgangspunkt i involverer modale ideer. Det er grunn til å tro at en identitetsrelasjon slik som $A=A$ ser ut til å være en nødvendig sannhet. Å gripe eller forstå noe *a priori*, eller uten empirisk undersøkelse at noe er likt med seg selv er en filosofisk påstand som impliserer at det nødvendigvis er slik at Morgenstjernen=Morgenstjernen. Derfor kan $A=A$ betraktes som en selvinnløsende sannhet, en truisme. Det som ikke ser ut til å være nødvendig uten empirisk undersøkelse er derimot den andre identitetsrelasjonen $A=B$. Det er ikke slik at Morgenstjernen=Aftenstjernen er noe vi kan vite *a priori*. Det vil si at vi må oppdage ved empirisk undersøkelse at aftenstjernen også refererer til Venus. Det lar seg ikke gjøre å reflektere seg frem til $A=B$ uten først å vite at både 'Aftenstjernen' og 'Morgenstjernen' begge refererer til Venus. Dette ser til å være forutsetningen for den verdifulle informasjonen Frege peker på at relasjonen inneholder. At $A=B$ er en

relasjon som ikke ser ut til å være basert på en *a priori* nødvendighet, men derimot ser ut til å avhenge av en empirisk undersøkelse av de faktiske forhold i verden viser at Freges eksempler på denne måten involverer modale ideer, forstått som hvorvidt identitetsrelasjoner mellom $A=A$ og $A=B$ er noe som er slik ved nødvendighet eller tilfeldighet.

Frege reiser altså spørsmålet om hvorvidt referansen alltid kan fastsette setningens sannhetsverdi alene og ser ut til å hevde at for å gi en kognitiv mening til en forskjell i relasjonen mellom $A=A$ og $A=B$, så kan det se ut til at en må ta i betraktning hvordan *Sinn* eller mening spiller inn på hvordan setninger som inneholder forskjellig tankeinnhold⁹ skal forstås eller analyseres.

Frege konkluderer i *On Sense and Nominatum* (2001) at referanse alene ikke alltid kan være avgjørende for å fastsette setningens sannhetsverdi. Dette gjelder for eksempel ikke for setninger som har en indirekte referanse:

”The only correct conclusion is that the nominatum of a sentence is *not always* its truth - value, and that 'morning star' does not always nominate the planet Venus; for this is indeed not the case when the word is used with its indirect nominatum. Such an exceptional case is before us in the clauses just considered, whose nominatum is a proposition” (Frege, 2001, s.204).

Altså, i de tilfeller hvor referansen er et tankeinnhold, så kan hende vi har å gjøre med et tilfelle av indirekte referanse som innvirker på sannhetsverdien til en setning. Et slikt tilfelle er et som tar utgangspunkt i identitetsrelasjonen mellom navn eller tegn for et objekt, slik Morgenstjernen=Aftenstjernen illustrerer. Det ser derfor ut til at Frege tenker seg at vi kan forklare hvorfor sannhetsverdien ikke alltid sammenfaller med referansen hvis vi tar i betraktning at setninger kan ha et tankeinnhold som gir den en annen mening eller betydning. Frege går derfor bort fra kun å ta i betraktning relasjoner som holder mellom navn eller tegn på objekter fordi dette ikke kan forklare at identitetsutsagn kan være informative. I stedet velger han en løsning med 2 nivåer hvor meningsinnholdet kommer i tillegg til *Bedeutung*.

⁹ I den engelske oversettelsen i A.P. Martinich finner vi at Freges term *Gedanke* som kan oversettes med tanke på norsk, omtales som *proposition*. Jeg har derfor valgt å anvende termen 'tanke' der den engelske versjonen anvender 'proposition' for å legge meg nærmere opp til Freges tyske term i stedet for å bruke en fornorsket versjon slik som 'proposisjon'.

Når Quine hevder formen på navnet innvirker på referansen, tar han det som et argument til inntekt for at det er meningsløst å kvantifisere inn i modale kontekster. Frege på sin side presenterer en løsning som grovt sagt inndeler setninger i to lag; ett for direkte referanse til objektet og ett lag med referanse til deres mening. Deres utgangspunkt ser allikevel ut til å samsvare, forstått som at navnenes form innvirker på referansen på en slik måte at den ikke er gitt direkte i alle tilfeller.

2.4 Modale kontekster er intensjonale

Hvis navn ikke kan referere direkte så er det fordi Quine ikke skjeller mellom bestemte beskrivelser og egennavn. Ved å anta at egennavn kan reduseres kontekstuellet er det ikke rom for å gi den direkte referanse Quine hevder er forutsetningen for å foreta substitusjonen.

Quine hevder prinsippet om referanse er innebygd i de logiske operasjoner for universell instansiering og eksistensiell generalisering (Quine, 1953, s.146). Hvis disse logiske operasjonene er avhengig av referensiell gjennomsiktighet og modale kontekster ikke nødvendigvis imøtekommer dette kravet, så er det heller ikke tilfelle at en har god grunn til å foreta kvantifikasjon inn i modale kontekster. Den feilslåtte substitusjonen viser at modale kontekster ikke er referensielt gjennomsiktige.

Utgangspunktet for universell instansiering og eksistensiell generalisering er prinsippet om at vi kan utlede fra at 'alt er seg selv' parafrasert som ' $(\forall x) (x=x)$ ', til konklusjonen om at Sokrates = Sokrates (Quine, 1953, s.146). Et slikt prinsipp er bindeleddet mellom kvantifikasjon og singulære termer fordi det er innebygd i dem begge. I tillegg forutsetter prinsippet, i følge Quine, at navn er i stand til å referere. Men både fordi navn er mulig å redusere til bestemte beskrivelser og det finnes eksempler på modale kontekster hvor substitusjon *salva veritate* slår feil, så er det derfor ikke tilfelle at en slik referanse er direkte gitt og vi ender opp med at de forblir referensielt ugjennomsiktige.

I motsetning til Frege hevder derfor Quine det er meningsløst å kvantifisere inn i modale kontekster:

”...if to a referentially opaque context of a variable we apply a quantifier, with the intention that it govern that variable from outside the referentially opaque context, then what we commonly end up with is unintended sense or nonsense...” (Quine, 1953, s.148).

Fordi modale kontekster er referensielt ugjennomsiktige vil det å anvende kvantorer på utsiden av en kontekst som er referensielt ugjennomsiktig med den intensjon at disse skal nyttiggjøre variabler fra utsiden av denne konteksten medføre meningsløshet.

Å kvantifisere inn i modale kontekster er generelt sett meningsløst for Quine. En ekstensjonal analyse av disse medfører derfor vanskeligheter fordi et ekstensjonalt språk forutsetter at substitusjon *salva veritate* lykkes, noe de ikke ser ut til å gjøre i modale kontekster fordi navn ikke lykkes å referere direkte slik at man ikke ser ut til å kunne si noe meningsfullt om setningene fordi deres sannhetsverdi ikke sammenfaller.

Slik forstått setter Quine scenen for vanskelighetene ved å kvantifisere inn i modale kontekster og en ekstensjonal behandling av disse. Fordi Quine forstår nødvendighet i snever forstand som å hvile på ideen om det analytiske, er hans forslag at vi lar kvantifikasjon over slike intensjonale objekter være og heller lar en analytisk setning benevnes slik den står (1953, s.156).

Referanse spiller en vesentlig rolle for både Frege og Quine for å kunne fastsette sannhetsverdien til setninger. Modale kontekster utgjør en utfordring for hvordan referanserelasjonen fungerer fordi de er intensjonale kontekster. Martinich klargjør hvordan alt som refereres til også ser ut til å eksistere, noe som impliserer at det vil være en ontologisk pris som følger med på forpliktelsen av å referere. For modale kontekster der navn ikke lykkes i å referere, hevder Quine kvantifikasjon ikke gir mening. Frege foreslår derimot at navn også refererer indirekte; i tillegg til *Bedeutung*, kan de referere til et tankeinnhold og derfor spille en rolle som setningens *Sinn*.

Kapittel III: David Lewis modalrealisme

3.1 En metafysisk tese om hva som eksisterer

I lys av Quines kritikk av kvantifikasjon inn i modale kontekster kommer Lewis på banen med en tese om modalrealisme. Modalrealisme kan betraktes som en metafysisk analyse fordi den er en påstand som beskriver på det mest generelle hva som kan eksistere.

Metafysikk kan forstås grovt sett som en generell virksomhet hvis oppgave er å bestrebe seg mot å skulle kunne gi en generell karakteristik av hva hele virkeligheten består av. Hvis det gir mening å tillegge eller klargjøre i hvilken grad generelle konsepter er nødvendige eller mulige, kontingente eller umulige, så vil det si at det i det minste finnes grunn til å anta at modale ideer er viktig for et metafysisk prosjekt hvor oppgaven er å kunne gi en mer generell karakteristik av virkeligheten, eller slik Michael J. Loux beskriver det; av det værende *qua* værende (Loux, 1998, s.166). En sentral tanke blir at en kan appellere til de modale ideene for å klargjøre nærmere hva det er som kan sies å eksistere.

Det spesielle ved metafysikken i forhold til andre disipliner, er i følge Loux, den måten metafysikken undersøker sine objekter. De blir sett på fra et helt spesielt perspektiv hvor de er værende eller er ting som eksisterer. Med et slikt metafysisk perspektiv forsøker en da å spesifisere de egenskaper eller trekk ved denne væren og det som eksisterer i den grad de er værende og eksisterende (Loux, 1998, s.4). En slik fremstilling impliserer at en grunnleggende forutsetning for å bedrive metafysisk analyse er ved å forutsette at noe faktisk eksisterer, for deretter å si noe om hvordan en kan betrakte dets eksistens.

Selv om jeg ikke her skal ta stilling til Loux beskrivelse av metafysikken vil det i sammenheng med modalrealisme være verdt å trekke frem, fordi Lewis trekker denne metafysiske forutsetning til en ytterste grense, billedlig beskrevet. Med utgangspunkt i metafysikken finner en der rom for å forutsette objekters eksistens slik at deres anvendbarhet kan undersøkes og argumenteres for. Men den ontologiske omkostning modalrealisme får angår nettopp hva det er vi kan være villig til å gå med på å si eksisterer eller ikke. Fordi tesen har sitt utgangspunkt i et metafysisk landskap, men

allikevel utfordres som lite intuitiv, så bringer den med seg utfordringer om hvorledes trekke grenser for hva en er villig til å akseptere innenfor den brede rammen av metafysikk generelt; "Maybe the very idea of accepting controversial ontology for the sake of theoretical benefits is misguided" (Lewis, 1986b, s.5). Metafysikkens utvidede rom gir mange muligheter for å danne en filosofisk analyse, men dens uavklarte avgrensinger gir ikke umiddelbart rom for en konkluderende teori.

En annen måte å betrakte metafysikken på er å hevde at den kan være en teoretisk disiplin og ha som sitt mål å søke sannhet for sin egen skyld og at den i dette henseende likner både på matematikk og fysikk (Loux, 1998, s.3-4). Det er nærliggende å tro at det er et slikt bilde av metafysikken som ligger til grunn når Lewis presenterer sin modalrealisme.

Når en appellerer til modale ideer for å klargjøre nærmere hva det er som finnes er den sentrale ideen i den modale semantikken et mangfold av mulige verdener. Konseptet om en mulig verden kan beskrives som en total måte universet kunne ha vært på. Dette konseptet blir da ofte kontrastert med hvordan tingene faktisk er i den aktuelle verden. Siden den gang Leibniz anvendte konseptet i sin *Theodicy* (Leibniz, 1996, s.260) har filosofer konstruert flere forskjellige formaliseringer av konseptet om en mulig verden. Blant disse er en av de mest fremtredende den som er utviklet av David Lewis med hans tese om modalrealisme.

Når en betrakter modalitet skjelves det gjerne mellom en *de re* representasjon av nødvendighet som angår ordene eller en *de dicto* nødvendighet som angår tingene. Nødvendighet, mulighet og umulighet kan betraktes som sannhetsbærende¹⁰ konsepter. David Lewis anvender ideen om mulige verdener som primitiv til å gi en reduktiv redegjørelse av modale ideer, eksemplifisert gjennom en tilskrivelse *de re* eller *de dicto*, av en egenskap eller om en setning¹¹. I oppgaven fokuseres det på eksempler om *de re* representasjon.

Modalrealisme tilsier at vi må konstruere alle mulige verdener som virkelige og fullt ut konkrete entiteter og er derfor en teori som har vakt oppsikt og møtt motstand; de

¹⁰ *Alētheia*.

¹¹ 'Setning' forstås her i en vid forstand som å gjelde for ordene. Setning vil heretter anvendes i en vid forstand slik som det engelske *proposition* ofte blir.

fleste filosofer hevder dette er en for høy pris å betale for en teori selv om den har teoretiske fordeler.

Lewis selv hevder det er sant å si at mulige verdener eksisterer (Lewis,1986b) og argumenterer for at en slik pris ikke er for høy om vi tar i betraktning hvilke fordeler den har: "Why believe in a plurality of worlds? - Because the hypothesis is serviceable, and that is a reason to think it is true" (Lewis,1986b, s.3). Innebygd i denne ideen er en forutsetning om at modalrealisme gir flere fordeler ved det å bedrive en systematisk filosofi.

Modalrealisme kan betraktes som en tese om at det eksisterer et mangfold av mulige verdener: "the thesis that the world we are a part of is but one of a plurality of worlds, and that we who inhabit this world are only a few out of all the inhabitants of all the worlds" (Lewis,1986b, s.vii).

3.2 Parafraseargumentet

For å belyse hva Lewis legger i at mulige verdener eksisterer, så vil det være nyttig å se på hvordan han betrakter hva vår verden er. Vår verden er en inkluderende verden. Fra hver minste ting vi kan finne på jorda og til den fjerneste planet i solsystemet er inkludert i vår verden. Det er også tomrommet mellom stjerner og galakser. Det samme gjelder for tiden. Forhistorisk tid og noe av tiden fremover er også inkludert. Betingelsen for hva som er inkludert er at "...it does exist at some distance and direction from here, or at some time before or after or simultaneous with now" (Lewis,1986b, s.1).

Lewis etablerer deretter andre mulige verdener å være av samme type som den aktuelle: "The other worlds are of a kind with this world of ours"(Lewis,1986b, s.2). Lewis beskrivelse av vår aktuelle verden er derfor også en beskrivelse av hva mulige verdener er. Å hevde at mulige verdener er av samme type som den aktuelle er et lurt trekk av Lewis. Det appellerer direkte til en følelse av at en kan kjenne til hva en mulig verden er kun ved å ta utgangspunkt i hva en kjenner fra den aktuelle verden. En slik appell er derimot ikke et argument for deres eksistens. Det er retorikk.

Det kommer tydelig frem når Lewis inviterer til ideen om at det eksisterer like mange mulige verdener som det finnes kontrafaktiske situasjoner vi kan forestille oss i den aktuelle verden. ”There are ever so many other worlds, in fact, that absolutely *every* way that a world could possibly be is the way that some world *is*” (Lewis, 1986b, s.2).

Så uansett hva en ønsker å forestille seg, vil det være en mulig verden som korresponderer med forestillingen. I tillegg er det et faktum, i følge Lewis, at disse eksisterer. Dette høres i utgangspunktet lite plausibelt uten å gjøre videre rede for hva det vil si at noe eksisterer, men Lewis mener å finne belegg for det i vår anvendelse av språket. Argumentet er et parafraseringsargument.

”It is uncontroversially true that things might be otherwise than they are. I believe, and so do you, that things could have been different in countless ways. But what does this mean? Ordinary language permits the paraphrase: there are many ways things could have been besides the way they actually are. On the face of it, this sentence is an existential quantification. It says that there exist many entities of a certain description, to wit ‘ways things could have been’ (Lewis, 1986a, s.84).

Hvis en tillater en parafrasering av ’mulige hendelser’ til betydningen ’mulige verdener’, så er det i utgangspunktet en noe merkelig parafrase. Det er like ukontroversielt å hevde at en forutsetning for en god parafrase er at den er i stand til å bevare meningen til den opprinnelige setningen som parafraseres. En parafrasering over til meningen ’mulige verdener’ eksisterer, fra ’mulige hendelser’ er i utgangspunktet vanskelig å sammenlikne da begge ideene er vel så vage på hva det er de egentlig eksisterer som. I det minste er ikke parafraseargumentet Lewis gir umiddelbart vellykket. Dette kan en se om en forsøker å parafrasere hva det som er Lewis poeng;

Prp: Hvis jeg mener at noe kunne ha vært annerledes enn det egentlig er, så sier jeg faktisk at det er slik en annen verden er.

Det konverse av Prp blir:

Prp’: Hvis jeg sier at det faktisk finnes andre verdener enn den som er, så mener jeg egentlig bare at ting kunne ha vært annerledes enn det de egentlig er.

Prp og Prp’ kan betraktes som mulige implikasjoner av Lewis parafrase. Det virker urimelig å anta på grunnlag av én mulig parafrasering at en sammenstilling av ’mulige verdener’ med ’mulige hendelser’ er et plausibelt grep. Det vil være mer nærliggende

å tro at en anvender språket så tett opp til meningen som mulig til det den originale setning utsier. Hvis jeg tror noe kunne ha vært annerledes enn det er, så tror jeg ikke at det faktisk er annerledes enn det. Å tro at noe kunne ha vært annerledes er å gi rom for at setninger kan være kontingente påstander, ikke å forplikte seg til nødvendigheten av en eksistens i en annen setning. Det ville være en radikal forandring av den intenderte meningen. Lewis parafraseargument er derfor ikke spesielt vellykket. Hadde en bare visst hva en mulig verden er, hadde den vært tilgjengelig for undersøkelse, så kunne en danne seg et bilde av om den intenderte meningen til parafrasen virkelig betydde det den ble sammenstilt med.

Men mulige verdener er isolerte fra den aktuelle verden både i tid og rom, i følge Lewis. Det finnes heller ingen kausal forbindelse mellom verdener, forstått slik at en hendelse i én verden kan forårsake en forandring eller effekt i en annen verden (Lewis,1986b, s.2&78). Hvis Lewis virkelig mener at mulige verdener ikke kan plasseres i noen form for avstand til vår aktuelle verden, har han allerede her brutt med sin egen betingelse¹² for hva vi kan betrakte som eksisterende på sitt mest generelle. Betingelsen var at det som eksisterer kunne plasseres i en eller annen avstand fra oss, eller i en eller annen tid. Det er en opplagt motsigelse av Lewis å deretter hevde at mulige verdener ikke kan plasseres innenfor tid eller rom.

Til tross for dette bruddet på sin egen betingelse blir, i følge Lewis det, det eneste som gjenstår av verdener som ikke kan eksistere ut fra modalrealisme, umulige verdener hvor motsigelser er sanne¹³. Lewis ide om mulige verdener er som vist en påstand som går utover hva vi kan befatte oss med i vår omgang med den verden vi kjenner. Det er også en påstand som ser ut til å ha en rekkevidde som strekker seg langt utover hva en vanligvis vil anta vår forestillingsevne for å være i stand til og begripe. En slik implikasjon gjør det i første rekke vanskelig å akseptere ideen om mulige verdener slik Lewis fremstiller dem. Med den kritikk som foreligger hittil er det også vanskelig å forstå at modalrealistens mulige verdener er de mest velegnede som semantisk verktøy for en modallogikk.

¹² Se to sider tilbake i denne oppgaven: Betingelsen for hva som er inkludert er at "...it does exist at some distance and direction from here, or at some time before or after or simultaneous with now" (Lewis,1986b, s.1).

¹³ Dette kommer klart frem av fotnote 3, side 7 hos Lewis i *On the Plurality of Worlds* (1986b). Her påpeker han: "This discussion of restricting modifiers enables me to say why I have no use for impossible worlds, on a par with the possible worlds" (Lewis,1986b, s.7).

3.3 Lewis analogiargument

Lewis tar allikevel utgangspunkt i at ideen om mulige verdener har vært fruktbar for filosofisk analyse og hevder at denne ideen har mer å tilby enn det som hittil¹⁴ har vært tilfelle. Av de områder hvor ideen har vært fruktbar nevnes eksplisitt logikk, bevissthetsfilosofi, og vitenskap, språkfilosofi, samt metafysikken selv (Lewis, 1986b, s.3). Ideen om at mulige verdener er mer fruktbar enn slik den hittil er blitt anvendt ser ut til å basere seg på et analogiargument. Lewis trekker frem fruktbarheten av mengdeteorien som et paradys for matematikerne. Kun ved å anta et hierarki av mengder finner matematikerne de entitetene de trenger for og møte behovene de har i store deler av deres virksomhet. Dette er fordi mengdeteori har et primitivt vokabular som egner seg for matematiske predikater og de sparsommelige aksiomene fungerer som prinsipper for å trekke ut teoremer tilpasset innholdet til emnet det omhandler (Lewis, 1986b, s.3-4). I tillegg møter mengdeteori kravet om å være effektiv og ha en teoretisk helhet, såfremt en aksepterer å anta de ukjente entitetene som følger med teorien. Tesen om et mangfold av mengder er fruktbar for matematikerne; ”Their thesis of plurality of sets is fruitful; that gives them good reason to believe that it is true” (Lewis, 1986b, s.4). Det er nå lettere å se konturene av et analogiargument. Hvis matematikken har egenskapen av å være effektiv og logikken har relevante likheter med den, så kan man konkludere med at hvis logikken også er effektiv, så finner en der grunn til å tro på eksistensen av den ontologi logikken forutsetter eller anvender. På samme måte som mengdeteorien er fruktbar for matematikerne kan logikken være fruktbar for filosofene. Det ser derfor i det minste ut til at Lewis forutsetter en relevant likhet mellom de to, selv om det er et eget tema hvorvidt denne analogien til matematikken kan berettiges når den gjøres eksplisitt som en tese om modalrealisme. Theodor Sider påpeker at denne argumentasjonen nettopp er en parallell til Quines kjente argument for eksistensen av mengder: ”Fordi vår beste teori, matematikken, kvantifiserer over virkelige tall, så har vi en grunn til å anta deres eksistens og de mengder de kan reduseres til” (Sider, 2003, s.194).

Hvis logikken er et paradys for filosofien og det vi trenger å gjøre for å nytte oss av denne logikken er å akseptere ukjente entiteter, nemlig et mangfold av mulige

¹⁴ Med hittil menes tidspunkt for utgivelsen av Lewis verk *On the Plurality of Worlds* fra 1986b.

verdener eller *possibilia*¹⁵, for å oppnå teoretiske fordeler og forbedre vår virksomhet i filosofi, så er det en pris verdt å betale. Grunnene vi har for å akseptere en slik ontologi er at vi der finner midlene til å redusere antall ideer vi må akseptere som primitiver¹⁶, som igjen er med på å forbedre helheten og effektiviteten for den teorien vi befatter oss med.

En helhetlig teori foreslår Lewis at vi betrakter som helheten av hva vi tar for å være sant (Lewis,1986b, s.4).

Lewis tenker seg at ideen om mulige verdener kan fungere som primitiver som modale ideer kan forklares ved hjelp av eller analyseres via. Det vil si at mulige verdener er ment å skulle være det verktøyet hvor en finner midlene til å redusere antall ideer vi må akseptere som primitiver når vi har å gjøre med modale kontekster. Å redusere antall ideer kan generelt betraktet være en dyd ved en teori eller i en analyse, i det minste med tanke på prinsippet om enkelhet slik det fremkommer av *Okchams razor*¹⁷. Det er allikevel ikke innlysende hvordan en utallig mengde med mulige verdener fungerer som et enkelhetsprinsipp i en teorikonstruksjon. Hvis det er slik at Lewis hevder en mengde med mulige verdener er et lite minimum å akseptere for en forbedring av en filosofisk virksomhet, så må denne antagelsen i tillegg medvirke til at vi kan redusere antall ideer vi tar utgangspunkt i hos en teori. Denne enkelheten i teorikonstruksjon kan i så fall kun innkasseres hvis mengder med mulige verdener nettopp lar seg anvende som primitiver og ikke fordi modalrealisme inneholder et prinsipp om et mangfold av verdener. Et mangfold av verdener kan på sin side se ut til å tilby ubegrensede ressurser for analyse av forskjellige filosofiske ideer. Mangfoldighetsprinsippet kan derfor være et nyttig og omfattende analyseverktøy. Hvis de i tillegg kan reduseres til primitive ideer ser de også ut til å kunne imøtekomme et prinsipp om enkelhet i teorikonstruksjon fordi de begrenser hva det er modale ideer kan spores tilbake til.

¹⁵ Lewis selv sier: "We only have to believe in the vast realm of *possibilia*..."(Lewis,1986b, s.4).

¹⁶ Primitiver kan løselig forstås som ikke videre analyserbare begrep. Slik forstått kan primitiver fungere som de minste bestanddeler i en reduksjonistisk teori som ikke selv er gjenstand for videre reduksjon. Det forutsettes ikke dermed at anvendelse av primitiver slik forstått er en som er ukontroversiell ved alle tilfeller. Ethvert utgangspunkt i en filosofisk undersøkelse eller minste bestanddel kan likeså gjerne kritiseres i seg selv og påkreves en egen redegjørelse *ad infinitum*.

¹⁷ Prinsippet omtales som *The principle of parsimony* og tilskrives gjerne William Ockham (1285-1347) og fremhever enkelhet i teorikonstruksjon som etterstrebellesverdigg ("William Ockham",1995, s.633).

Lewis sier ikke at han har noen konkluderende bevis for sin modalrealisme; ”...perhaps some better paradise may be found” (Lewis,1986b, s.4), men at han har, kanskje på lik linje med matematikernes mengdeteori, gode grunner for å tro at den er sann. Selv om vi må akseptere en ontologi som er kontroversiell, så kan hende vi bør gjøre nettopp det;

”It has been the judgement of mathematicians, which modest philosophers ought to respect, that if that is indeed the choice before us, then it is worth believing in vast realms of controversial entities for the sake of enough benefit in unity and economy of theory” (Lewis,1986b, s.4).

Med forbehold om at mulige verdener skal forstås bokstavelig talt som en eksisterende ontologi, så medgir Saul Kripke at Lewis modalrealisme er en tese som kan foretrekkes.

”All of this talk seems to me to have taken the metaphor of possible worlds much too seriously in some way. It is as if a ”possible world” were like a foreign country, or a distant planet way out there. It is as if we see dimly through a telescope various actors on this distant planet. Actually David Lewis’s view seems the most reasonable if one takes this picture literally” (Kripke,2001, s.228).

Hvis valget av en substansiell metafysisk teorikonstruksjon virkelig innebærer å ta mulige verdener eksistens helt bokstavelig, så er det et valg som motiveres av de teoretiske fordelene modalrealisme tilsynelatende har: ”If we want the theoretical benefits that talk of *possibilia* brings, the most straightforward way to gain honest title to them is to accept such talk as the literal truth”(Lewis,1986b, s.4). Men Kripkes sitat forteller også at det ikke er sikkert at valget består i akseptere en slik kontroversiell ontologi fordi det forutsetter det som kan kalles en teleskopmodell.

Lewis analogiargument danner grunnlaget for et nytt argument: modalrealisme er en slutning til den beste forklaring. Hvis det å akseptere en kontroversiell ontologi gir oss teoretiske fordeler, så kan denne nytteverdien tale til fordel for at denne ontologiens eksistens er den beste forklaringen tilgjengelig. Spørsmålet er om helheten av hva det er vi tar for å være sant er stort nok til å romme en slik

kontroversiell ide. Argumentet om at modalrealisme er en slutning til den beste forklaring hviler derfor på om analogiargumentet er et vellykket et¹⁸.

Hvis det er slik at disse fordelene viser seg å finnes i andre teorier som er mer intuitive og innebærer en mindre kostnad, så svekker det motivasjonen for hvorvidt det virkelig er et slikt valg Lewis skisserer vi bør begi oss ut på. Enkeltinnvendinger til modalrealisme alene er ikke nødvendigvis konkluderende grunner for å avvise teorien, men vil kunne være en sterk indikator for hvorvidt en i det hele tatt skal godta ideen om å akseptere kontroversiell ontologi i en teorikonstruksjon for lettere å tilgjengeliggjøre de teoretiske fordelene.

En kort oppsummering av noen områder hvor Lewis hevder modalrealisme er fordelaktig er som følgende:

1. Den best kjente fordelen er analysen av modalitet (Lewis,1986b, s.5).
2. Den hjelper til med analysen av kontrafaktiske kondisjonaler (1986b, s.20).
3. Mulige verdener og individer er ikke bare nyttige for tanken, men også for analyse av språket (1986b, s.40).
4. Den gir oss entiteter passende til å innta rollen som egenskaper (1986b, s.50).
5. Sammen med motstykketeorien egner den seg for å gi en ekstensjonal analyse av diverse språkkontekster. Inkludert modale (Lewis,1968, s.113).

Til tross for disse fordelene er det allikevel slik at modalrealisme ofte møtes med skepsis og en innvending om at tesen ikke er plausibel nok til å skulle aksepteres. Jeg har forsøkt å vise at parafraseringsargumentet Lewis tar til inntekt for modalrealisme er et svakt et. Det argumenteres for at analogiargumentet danner grunnlag for argumentet om at modalrealisme er en slutning til den beste forklaring. Men sammenlikningen med matematikkens mengdeteori er ikke nødvendigvis et godt argumentet som støtter opp om modalrealisme som en slutning til den beste forklaring.

¹⁸ En mer utførlig kritikk til analogiargumentet presenteres mot slutten av denne oppgaven i sammenheng med Tom Richards epistemologiske innvending.

Kapittel IV: Motstykketeorien¹⁹

4.1 Ekstensjonal analyse av modale kontekster

For at modalrealisme skal være en slutning til den beste forklaring, må det være den beste mulige forklaringen tilgjengelig. I lys av Quines kritikk av kvantifikasjon inn i modale kontekster fremstår modalrealisme som en effektiv forklaring fordi den kan frembringe en ekstensjonal analyse av modale kontekster. Forutsetningen for at modalrealisme skal kunne frembringe en ekstensjonal analyse, er dens anvendelse av motstykketeorien. Jeg vil forsøke å redegjøre for hvordan motstykketeorien fungerer som forutsetning for en ekstensjonal analyse av modale kontekster og hvorfor den gjør modalrealisme effektiv.

Å kunne kvantifisere over mer enn vår aktuelle verden kan være nyttig fordi det gir tilgang til å foreta en ekstensjonal analyse av modale kontekster. En slik ekstensjonal analyse av modale kontekster er en av de teoretiske fordelene som trer frem i lys av Quines kritikk av modale kontekster som intensjonale. For å tilby en slik analyse fremsetter Lewis motstykketeorien som et alternativ til å kvantifisere inn i modale kontekster ved hjelp av konstruerte modale operatorer. Hvis dette alternativet lykkes, vil det bety at Lewis kan omgå Quines kritikk av kvantifikasjon inn i modale kontekster. Hvis modalrealisme i tillegg kan foreskrive en semantikk for kvantifikasjon over vår aktuelle verden på en slik måte at den ikke strider for sterkt mot våre allmenne intuisjoner, vil det telle som en fordel. Jeg har allikevel pekt på at dette ser ut til å være vanskelig fordi dette nettopp er en av hovedinnvendingene mot modalrealisme. Den ser ut til å representere hvordan noe eksisterer på en feilaktig måte. Det er lite intuitivt å akseptere muligheter som konkret eksisterende verdener på lik linje med den aktuelle. Modalrealisme forutsetter motstykketeorien for å kunne foreta en ekstensjonal analyse. Motstykketeori generelt er derimot ikke en logisk forutsetning for en ekstensjonal analyse av modale kontekster. Til det har vi de indekser og rammer vi behøver. Lewis motiveres til bruken av motstykker på bakgrunn av at Quines kritikk ser ut til å implisere et problem med å identifisere et

¹⁹ *Counterpart theory*

bestemt objekt på tvers av verdener²⁰. Kritikken av motstykker er sentralt for å innvende til modalrealisme som en slutning til den beste forklaring.

Det er nyttig å betrakte modalrealisme på bakgrunn av forutsetningen om at et filosofisk språk som adekvat eller tilfredsstillende hviler på at en betydelig del av den filosofiske diskursen fremføres i et språk som baserer seg på en argument - og slutningsbasert form, heller enn intuisjoner. En slik forutsetning impliserer at det er en fordel om en substansiell mengde av språkets setninger er det vi omtaler som ekstensjonale. Det vil si at en viss mengde med setninger eller uttrykk i språket må være slik at de kan byttes ut med andre uttrykk som har den samme referansen, såkalte koreferensielle termer. En slik utbytting omtales som substitusjon. Mer generelt kan vi si at den logiske loven om substitusjon tilsier at vi ved substitusjon skal kunne ivareta validitet, tilfredsstillbarhet, implikasjon og ekvivalens (Goldfarb, 2003, s.142). Enhver kontekst som er ekstensjonal vil da være en kontekst hvor det sammensatte utsagnets ekstensjon kun avhenger av ekstensjonene til de uttrykkene som forekommer i denne konteksten. Den teoretiske fordelene med å analysere modale kontekster ekstensjonalt blir en måte å snakke om modale kontekster på som gir oss en større gjennomslagskraft. Det er allikevel ikke gitt at motstykketeorien er den mest effektive varianten av ekstensjonal analyse for modale kontekster.

Frege og Quine har vist det problematiske ved modale kontekster og utfordrer på denne måte hvorvidt det er slik at en substansiell mengde med språkets setninger faktisk kan analyseres ekstensjonalt. Både tankeinnhold og ugjenomsiktig referanse ser ut til å innvirke på sannhetsverdien til tilsynelatende koreferensielle termene. Når disse da ikke alltid ser ut til å sammenfalle utfordres koreferanserelasjonen mellom navn som refererer til objekter. Modale kontekster betraktes derfor generelt som intensjonale.

²⁰ *Transworld identity.*

4.2 Standard modallogikk

Som en forutsetning for å undersøke fordeler ved Lewis ekstensjonale analyse finner jeg det hensiktsmessig å først introdusere hvordan en standard modallogikk generelt kan betraktes. Hughes og Cresswell (1996) sin introduksjonsbok om modallogikk er brukt som grunnlag for å si noe generelt om hva et standard modallogisk system vil kunne bestå i.

Modal setningslogikk ble i utgangspunktet utviklet som en logikk for nødvendighet og mulighet delvis motivert av et ønske om å forstå setninger om hva som må eller hva som kan være tilfelle og for å analysere resonnement som inneholder modale operatører. Modallogikk generelt betraktet er derfor ment å fungere som en logikk for nødvendighet og mulighet, for 'må være' eller 'kan være'. Det som tas i betraktning er sannhet og usannhet slik det anvendes på ting som faktisk er, men også på ting som kunne ha vært hvis ting var annerledes (Hughes&Cresswell,1996, s.ix). Hvordan ting faktisk er sammenstilles vanligvis med den aktuelle verden. Hvordan ting kunne ha vært med mulige tilstander, eller mulige verdener.

I en viss forstand ser det derfor ut til at en standard modallogikk handler om å fange opp hvordan vi resonnerer når vi har å gjøre med kontekster som er intensjonale og involverer bruken av nødvendigvis og muligens. En ukontroversiell måte å anvende mulige verdener på som verktøy for å analysere modale kontekster er å anta de som postulater og deretter karakterisere sannhet ved hjelp av dem. Slik kan man forstå nødvendighet som sannhet i alle mulige verdener, inkludert den faktiske. Kontingent sannhet eller mulighet kan deretter karakteriseres som sann i noen mulige verdener, i det minste i en, men ikke i alle (Hughes&Cresswell,1996, s.ix og Lewis,1986b, s.7).

I følge Hughes og Cresswell bygger et modallogisk system videre på eller utvider den klassiske proposisjonale kalkyle²¹ hvor negasjon \sim og disjunksjon \vee fungerer som sannhetsfunksjonelle operatører (1996). I den klassiske setningslogikken er alle sannhetsoperatører sannhetsfunksjonelle fordi man kan utforme setninger av dem

²¹ Jeg velger heretter å anvende betegnelsen 'setningslogikk' på norsk i stedet for oversettelsen 'den proposisjonale kalkyle'.

basert på deres enklere bestanddeler og derfor er disse setningenes sannhetsverdi noe som kun avhenger av sannhetsverdien til de enklere bestanddelene. Det samme gjelder for predikatlogikken som er ekstensjonal.

Målet til en sannhetsfunksjonell logikk er å analysere sammensetninger av setninger og deretter formulere lovmessigheter som kan fortelle oss noe om sannheten av hvordan slike sammensatte setninger avhenger av sannheten til de enklere bestanddeler (Goldfarb,2003, s.3).

Med andre ord ser det ut til at det vil være en fordel om også den klassiske modallogikken kunne være ekstensjonal på lik linje med setnings – og predikatlogikken. Modallogikk har i tillegg til de sannhetsfunksjonelle operatorene fra den klassiske setningslogikken utvidet denne logikkens velformede formler, betegnet som wff, med å legge til en - plass setningsoperatorene nødvendighet \Box og mulighet \Diamond som ikke har til hensikt å være sannhetsfunksjonelle. I modal setningslogikk fungerer operatorene negasjon og disjunksjon som primitiver. Andre operatorene kan derfor defineres i form av dem (Hughes&Cresswell,1996, s.5). På samme måte kan en tenke seg operatoren for nødvendighet \Box som primitiv. Deretter kan vi ut fra denne definere operatoren for mulighet \Diamond (1996, s.15). Disse leses henholdsvis som nødvendigvis og muligens. De modale operatorene er konstruert spesielt for å imøtekomme intensionale kontekster.

Et standard modallogisk system antar modale operatorene som primitiver. En slik forutsetning impliserer at modale ideer ikke er mer problematiske enn at de kan konstrueres til dette spesielle formålet; å være ikke-sannhetsfunksjonelle primitiver. Ideen om mulige verdener gir tilgang til en interpretasjon av nødvendighet som sannhet i alle mulige verdener og derfor til en ide om validitet som kan brukes i modallogikk på samme måte som man tar i bruk sannhetstabellmetoden for å avgjøre validitet for en velformet formel, wff, i den klassiske setningslogikken (Hughes&Cresswell,1996, s.17). Til forskjell fra ikke-modale proposisjoner hvor det å finne frem til sannhetsverdien kun krever av oss å ta i betraktning hvordan ting faktisk er, så innebærer det å avgjøre sannhetsverdien til modale proposisjoner å kunne ta i betraktning mulige tilstander vi er i stand til å se for oss, noe som kommer i tillegg til det som faktisk er tilfellet. Det vi gjør når vi tar disse mulige tilstander i betraktning er derfor å vurdere disse opp mot eller relative til de eller den tilstanden

som allerede er gitt for oss. Dette kan gjerne ofte være den vi faktisk forholder oss til, med andre ord den aktuelle verden eller tilstanden. Fordi modale operatorer ikke er sannhetsfunksjonelle innenfor en standard modallogikk, så er det i utgangspunktet ikke gitt hvilke betingelser som gjelder for når setninger som inneholder modale betegnelser teller som sanne eller usann. Uklare sannhetsbetingelser kan derfor skisseres som en av hovedutfordringene ved en standard modallogikk.

4.3 Lewis motstykker som forutsetning for en ekstensjonal analyse av modale kontekster

Lewis fremgangsmåte for kvantifikasjon basert på ekstensjonal logikk for modale kontekster tar utgangspunkt i en standardlogikk. Ved å forholde seg til kvantifikasjonsteori med identitet og uten ueliminerbare singulære termer, så kan en ved å foreskrive predikater og et domene for kvantifikasjon passende for modalitet utføre en ekstensjonal analyse av modale kontekster (Lewis,1968, s.113).

Påstanden til Lewis er den at hvis en foretar kvantifikasjon basert på en ekstensjonal logikk, så vil en kunne få tilgang til visse uttrykk som kan ta plassen til de modale operatorene som er blitt introdusert for å skape en ikke-ekstensjonal logikk (1968, s.113). De relevante uttrykkene han sikter til er bruken av motstykker og mulige verdener.

Lewis introduserer nye predikater sammen med postulater for disse og kaller det teorien om motstykker (1968, s.113). De modale operatorene formalisert som \Box nødvendigvis og \Diamond muligens i en standard modallogikk vil kunne byttes ut med andre uttrykk som tilgjengeliggjøres ved å anvende teorien. Sentralt for teorien er fire primitive predikater og deres postulater;

Wx (x is a possible world)

Ixy (x is in possible world y)

Ax (x is actual)

Cxy (x is a counterpart of y) (Lewis,1968, s.113).

Primitiver kan forstås som ikke videre analyserbare begrep. Det ser derfor ut til at Lewis ved å introdusere primitive predikater sammen med postulatene om dem har til hensikt å oppnå fordelene av å snakke om modale ideer slik som nødvendighet og mulighet i form av de ikke-modale uttrykkene som tilgjengeliggjøres og ikke lar seg reduseres; motstykker og mulige verdener.

Hvis motstykketeorien innehar flere fordeler enn en standard modallogikk vil det være grunn til å anta påstanden om at en ikke trenger å formalisere modale operatører for nødvendighet og mulighet, men i stedet like gjerne kan foreta en ekstensjonal analyse slik som den Lewis foreslår. Men fordelene må veies i forhold til de omkostninger modalrealisme selv ser ut til å generere hvis den skal ha behørig vekt.

Lewis hevder fordelaktighet ved å kunne ta i bruk hans teori om motstykker for å gi en ekstensjonal analyse av modale kontekster. I motsetning til en standard modallogikk hevder Lewis vi kan anvende predikatlogikken til å foreta en ønskelig formalisert diskurs, forstått som å kunne foreskrive en logikk med klare sannhetsbetingelser også for modale kontekster. Påstanden er at motstykketeorien både kan og gir oss predikater og et domene for kvantifikasjon som passer for modalitet.

Sammen med de fire primitive predikatene vi allerede har introdusert definerer Lewis domenet for kvantifikasjon ved å si hva domenet inneholder; alle mulige verdener og alt (som finnes) i hver verden (1968, s.114).

Lewis forutsetter at predikatene må forstås i henhold til postulatene om disse primitivene. Ett av postulatene tilskrives en særstilling fremfor de andre; "P7: $\exists x (Wx \ \& \ \forall y (Iyx \equiv Ay))$ (Some world contains all and only actual things)" (Lewis, 1968, s.114).

Postulatet er ment å være klargjørende for å forstå motstykketeorien. På samme måte som den aktuelle verden inneholder virkelige ting individuertes også kategorier i andre mulige verdener. Bakgrunnen for dette postulatet begrunner Lewis i at ting i andre verdener enn den aktuelle ofte har blitt betraktet som merkverdige entiteter fordi det ikke er tydelig når de er identiske eller ikke. Det han her ser ut til å legge til grunn er at en ekstensjonalisering av modale kontekster fører med seg den teleskopmodellen Kripke omtaler. Fordi metaforen om mulige verdener betraktes bokstavelig talt som

noe vi må kunne undersøke, så oppstår problemet med hvordan vi skal identifisere de entiteter eller objekter som befinner seg der.

I motstykketeorien er derimot ingenting på tvers av verdener identiske. Motstykker er det vi setter i stedet for identitet på tvers av verdener²², ved postulat P2: $\forall x \forall y \forall z (Ixy \ \& \ Ixz \ \supset \ y = z)$ (Nothing is in two worlds) (Lewis, 1968, s.114).

I henhold til motstykketeorien eksisterer det altså mulige verdener, det eksisterer noe i mulige verdener, det eksisterer en aktuell verden og det eksisterer motstykker av ting i mulige verdener. Et motstykke av meg selv i en mulig verden (gitt at jeg selv er en del av den aktuelle verden) er ikke å forstå som noe identisk med meg selv bare plassert i en annen verden. Fordi motstykker erstatter identitetsrelasjonen på tvers av verdener, så er et motstykke av meg å forstå som så lik meg som den jeg ville ha kunne vært hadde omstendighetene vært annerledes (1968, s.115).

Fordelen ved modalrealisme når denne forutsetter motstykketeorien er derfor at den kan foreskrive predikater og et domene for kvantifikasjon som lar oss fastsette sannhetsbetingelser som gjelder for setninger eller uttrykk som inneholder modale betegnelser ved at vi kan anvende andre tilgjengelige uttrykk enn de modale, nemlig motstykker og mulige verdener forstått som primitiver. Kvantifikasjon inn i modale kontekster kan dermed omgås ved å anvende ikke-modale termer. Når Lewis velger å kvantifisere over alle mulige verdener som domene for kvantifikasjon tillater dette sammenlikninger på tvers av verdener til forskjell fra standard modallogikk hvor formler evalueres relativt til en verden (Lewis, 1986b, s.13). En standard modallogikk kan kun nytte seg av en lokal ekstensjon avgrenset til den verden den evalueres fra. Modalrealisme på sin side gir en global ekstensjonen i stedet for en lokal og unngår derfor problemet Quine reiser med at sannhetsverdien til tallordet '9' og 'antall planeter' ikke får den samme ekstensjonen. Tallet '9' har hatt egenskapen av å benevne antall planeter²³ i vårt solsystem, vår aktuelle verden, men derimot kan den ikke tilskrives denne egenskapen når en sammenlikner på tvers av verdener, for eksempel i en mulig verden hvor en planet tar plassen til vårt asteroidebelte (1986b,

²² 'Identitetsrelasjonen på tvers av verdener' tilsvarer den engelske betegnelsen *transworld identity*.

²³ Antall planeter med planetstatus er omdiskutert i vår tid; Hvis Pluto ikke regnes som planet er det 8, hvis den regnes med er det 9, men hvis det i lys av nyopptdage objekter omrokkres på hva en betegner som planet, kan det være 10 (Ødegaard, Knut Jørgen, Røed, [online], Knut Jørgens astroblogg, tilgjengelig fra <http://7915.vgb.no/2006/02/28/hvor-mange-planeter-er-det/> [9/10-11 Kl:1301]).

s.52). En slik sammenlikning forklarer derfor hvorfor 'antall planeter' er et kontingent uttrykk som ikke alltid sammenfaller med tallet 'ni'.

Å kunne nytte seg av denne globale ekstensjonen, den sammenlagte sannhetsverdien tilskrevet hver mulige verden, forklarer derfor hvorfor koreferensielle termer ikke har den samme ekstensjonen og hvorfor substitusjon *salva veritate* slår feil. Når sannhetsverdien blir evaluert relativt til en verden og ikke lar seg sammenlikne på tvers av mulige verdener forventer vi at de koreferensielle termene skal ha samme ekstensjon og sannhetsverdien sammenfalle. Modalrealisme ser ut til å forklare hvorfor dette ikke skjer og omgår problemet med å vise til at den globale ekstensjonen kan redegjøre for forskjellen i sannhetsverdi mellom de koreferensielle termene. Hovedproblemet som motiverer motstykketeorien er Quines kritikk av kvantifikasjon inn ekstensjonalt ugjennomsiktige kontekster fordi dette ikke gir mening. Lewis presenterer sin løsning ved å ekstensjonalisere kontekstene ved hjelp av motstykker og hevder dette er en effektiv løsning fordi det tilgjengeliggjør en logisk symbolikk med større slagkraft: $Fx^w = x \text{ er } F \text{ i } w$. Men bruken av motstykker har en ekstra motivasjon. Den er ment å imøtekomme problemet med å skulle identifisere de entiteter eller objekter som angivelig oppstår med en ekstensjonalisering av modale kontekster, fordi man tidligere har lagt til grunn en teleskopmodell hvor man forutsetter at man må kunne gjenkjenne disse i andre mulige verdener enn den aktuelle.

Kapittel V: Kripkes rigide designatorer

5.1 Egennavn og bestemte beskrivelser

Motstykketeorien presenteres i en artikkel fra 1968. Kun få år etter kommer Kripke sin teori om rigide designatorer²⁴ og viser at det fortsatt er grunner til å kvantifisere inn i modale kontekster. Kripke sin løsning trekker i tvil hvorvidt motstykketeorien er det mest effektive alternativet til å ekstensjonalisere modale kontekster.

Kripke kritiserer de tidlige teoriers²⁵ deskriptive fokus og hevder at en ved å skille mellom egennavn og bestemte beskrivelser kan forutsette den direkte referansen vi trenger for å kvantifisere inn i modale kontekster. I tillegg til å skille mellom rigide og ikke-rigide designatorer skisserer Kripke en mer intuitiv tilnærming til det semantiske verktøyets ontologi, mulige verdener, som er verdt både å ta i betraktning og stille opp mot Lewis modalrealisme. Det er ikke nødvendig å anta eksistensen av mulige verdener for å ekstensjonalisere modale kontekster. I tillegg frembringer Kripke relevant kritikk til Lewis motstykker, påpeker tekniske problemer ved denne og gir et oppklarende bilde av problematikken rundt identitet på tvers av verdener.

Kripke imøtekommer problemet Quine reiser med sin kritikk ved å hevde at det er hensiktsmessig og foreta en distinksjon mellom egennavn og bestemte beskrivelser. Quine forsto navn i en vid forstand uten å skille klart mellom egennavn og bestemte beskrivelser fordi han betraktet alle singulære termer som deskriptive. Kripke innvender til det syn at det kun er bestemte beskrivelser eller et knippe av disse samlet som kan avgjøre hvordan vi refererer til et objekt (Kripke, 1981, s.71). Han mener deskriptive teorier som fokuserer på bestemte beskrivelser gir utilstrekkelig grunnlag for å belyse hvordan en referanserelasjon fungerer. Ta følgende sitat:

”The picture is this. I want to name an object. I think of some way of describing it uniquely and then I go through, so to speak, a sort of mental ceremony: By ‘Cicero’ I shall mean the man who denounced Catiline; and that’s what the reference of ‘Cicero’ will be (Kripke, 1981, s.79).

²⁴ 1972, deretter i nytt opplag 1981.

²⁵ Kripke påpeker at han sikter til både Frege og Russells syn. Også Quine berøres med forbehold om hva angår referanse,. Det er hans reformerte språk det siktes til fordi Quine i utgangspunktet ikke hadde til hensikt å fremsette en teori om referanse (Kripke, fotnote 5, 1981, s.29). Hvorvidt Kripkes presentasjon av hva deres respektive syn består i eller er forpliktet til er noe som med rimelighet kan tilskrives disse vil ikke være gjenstand for undersøkelse i oppgaven.

Kripke hevder dette er et oppsummerende bilde en kan tegne seg av deskriptive teories fokus på beskrivelser som avgjørende for hvorvidt en lykkes i å referere til et objekt eller ikke. Bildet skisserer hvordan vi først og fremst tegner opp et bilde av bestemte beskrivelser som grunnlag for å avgjøre hvordan en refererer til en bestemt x, for deretter å navngi denne x på bakgrunn av de beskrivelser som er plukket ut. Problemet med et slikt bilde er at en direkte referanse til en bestemt x ikke alltid er garantert av en bestemt beskrivelse eller et knippe av disse. Argumentet for å trekke i tvil hvorvidt kun bestemte beskrivelser er tilstrekkelig for å referere til en bestemt x, gis ved et moteksempel til det opptegnede bildet:

”Consider Richard Feynman, to whom many of us are able to refer. He is a leading contemporary theoretical physicist. Everyone here (I’m sure!) can state the contents of one of Feynman’s theories so as to differentiate him from Gell-Mann. However, the man in the street, not possessing these abilities, may still use the name ‘Feynman’. When asked he will say: well, he’s a physicist or something. He may not think that this picks out anyone uniquely. I still think he uses the name ‘Feynman’ as a name for Feynman (Kripke,1981, s.81).

Hvis det er slik at mannen i gata ikke nødvendigvis tror at hans beskrivelse av Feynman som en fysiker eller noe annet er tilstrekkelig for å plukke ut en unik x, så vil allikevel Kripke hevde at hans bruk av egennavnet ‘Feynman’ har funksjonen av å referere til nettopp en bestemt x – Feynman. Et poeng ser ut til å være at det er lite intuitivt å hevde det motsatte; at den vanlige mann i gata ikke lykkes i å referere til Feynman når han anvender navnet ‘Feynman’. Fordi Kripke baserer seg på at egennavn er direkte refererende, så kan han introdusere en tese om navn som rigide designatorer²⁶. Han argumenterer for at egennavn er rigide designatorer og ikke nødvendigvis lar seg redusere til bestemte beskrivelser. En rigid designator peker ut et visst objekt bare hvis det peker ut dette objektet overalt der hvor det eksisterer. Hvis objektet i tillegg er et nødvendig et²⁷, så kan designatoren kalles sterkt rigid (1981, s.49). Bestemte beskrivelser er ikke-rigide designatorer²⁸: ”’The President of the U.S in 1970’” (Kripke,1981, s.49). Selv om beskrivelsen peker på Nixon, så er det ikke slik at uansett omstendigheter så ville en ved hjelp av beskrivelsen som presidenten av

²⁶ Termen ‘rigid designator’ blir stående for å bevare den tilsiktede mening og i mangel av en adekvat term på norsk. Bøyningen av termen på norsk fremstår derfor som noe merkelig.

²⁷ Kripke bruker termen ‘necessary existent’ (1981, s.49). Det er nærliggende å forstå termen noe i retning av at x eksisterer nødvendigvis, hvis det er slik at uansett omstendighetene, så ville x fortsatt ha eksistert.

²⁸ Termen ‘designator’ alene dekker allikevel både egennavn og bestemte beskrivelser (Kripke,1981, s.24).

U.S i 1970 kunne peke ut Nixon bestemt. Dette har å gjøre med intuisjonen om at noen egenskaper ved en person enten er kontingent eller nødvendige. En kan lett tenke seg at Nixon kunna ha vært noe annet enn en president; han kunne ha tapt valget eller valget kunne ikke ha funnet sted. Beskrivelsen av en kontingent egenskap ved Nixon designerer ikke-rigid og er ikke tilstrekkelig for å sikre en direkte referanse til en bestemt Nixon. Navnet 'Nixon' på sin side kan betraktes som rigid designator. Dette til tross for at det er et kontingent faktum hvilket navn en har blitt tildelt. På samme måte som de fleste lykkes i å referere til Feynman ved å anvende egennavnet 'Feynman', så lykkes de fleste i å referere til Nixon når de anvender navnet 'Nixon'²⁹. Egennavn refererer derfor rigid. Påstanden om at egennavn er rigide designatorer forankres i en argumentasjon basert på hva som faktisk ser ut til å foregå i et språklig fellesskap. Hvis det er slik en vanligvis anvender navnet, så er det nærliggende å tro at dens funksjon faktisk er å referere direkte. Referanserelasjonen opprettholdes i et språklig fellesskap ved at den er forankret i en kjede av kommunikasjon³⁰ mellom språkbrukerne, noe som bidrar til at egennavnet er tilstrekkelig for å referere til en bestemt x, selv om en ikke alltid kan spesifisere bestemte beskrivelser for denne. Kripke finner altså grunn til å hevde at de tidlige deskriptive teorier som baserer seg på bestemte beskrivelser eller et knippe av disse ikke er tilstrekkelige for å referere til en bestemt x. En knytter ikke en forbindelse mellom verden og språket ved hjelp av bestemte beskrivelser alene. Argumentet som støtter opp om et syn om egennavn som rigide designatorer er at de fleste som anvender egennavnet ikke klarer å komme opp med en beskrivelse som unikt plukker ut den bestemte x som egennavnet faktisk ser ut til å designere rigid.

²⁹ Kripke er derimot sparsom på å si noe utfyllende om hvorvidt han er forpliktet til, via uttrykket 'Nixon' refererer til Nixon, eksistensen av entiteter som ikke eksisterer ; "Concerning rigidity; In many places, both in this preface and in the text of this monograph, I deliberately ignore delicate questions arising from the possible nonexistence of an object" (Kripke, fotnote 21, 1981, s.21).

³⁰ Kripke forutsetter at så lenge det har forekommet en såkalt 'initial baptism' av et egennavn, så vil navnet spres mellom linker via forskjellige typer av snakk som om det var en sammenhengende kjede. En slik prosess kaller han 'chain of communication' (Kripke, 1981, s.91).

5.2 Kvantifikasjon inn i modale kontekster

Kripkes teori om egennavn som rigide designatorer er et nødvendig bakteppe for å belyse hvorfor han hevder det gir mening å kvantifisere inn i modale kontekster. Fordi Kripke viser at det er hensiktsmessig å skjelne mellom egennavn og bestemte beskrivelser fordi førstnevnte kan referere rigid, så har han et argument tilgjengelig for å hevde at det gir mening å kvantifisere inn modale kontekster til tross for den tidligere kritikken reist av Quine.

”In these lectures, I will argue, intuitively, that proper names are rigid designators, for although the man (Nixon) might not have been the President, it is not the case that he might not have been Nixon (though he might not have been called ’Nixon’)” (Kripke, 1981, s.49).

Selv om den underliggende intuisjonen om at egennavn referer direkte baserer seg på hvordan vi faktisk anvender navnet i et språklig fellesskap, så er det tesen om at egennavnet designerer rigid som er fordelaktig ved analyse av modale kontekster. En rigid designator har fordelen av å referere til det samme objektet i alle mulige verdener.

Ekstensjonalisering forutsetter ikke modalrealisme. Mulige verdener kan betraktes som abstrakte objekter. Når de indekser og rammer vi trenger for kvantifikasjon i tillegg er tilgjengelige, så kan en åpen modal setning ekstensjonaliseres på følgende måte: $\Diamond Fx =_{\text{def}} \exists w(Ww \ \& \ wR@ \ \& \ Fx^w)$. ”W...” står for ”...er en mulig verden”, ”R” står for tilgjengelighetsrelasjonen mellom verdener og ”@” betegner den virkelige verden. Høyre side av oversettelsesskjemaet leses som at det finnes minst en mulig verden som er tilgjengelig fra den virkelige slik at det der er tilfelle at Fx. Skjemaet er svært likt det Lewis bruker for fullstendige setninger, men Lewis har mer kompliserte skjemaer for åpne setninger som følge av at han opererer med motstykker. Den formaliseringen jeg bruker forutsetter ikke at man trenger å oppdage entiteter eller objekter i andre mulige verdener. Egennavn refererer rigid på tvers av verdener. En slik ekstensjonalisering forutsetter like lite som det å gjøre bruk av mulige verdener i semantikken for modale utsagn at mulige verdener er virkelige. Når vi definerer en modell på standardmåten, gir vi følgende klausul for mulighetsoperatoren: $V(\Diamond A, @)$ er sann hvis og bare hvis det finnes en w slik at Ww , $wR@$ og $V(A, w)$ er sann (sammenlikn Hughes & Cresswell, 1996, s.38).

Å betrakte egennavn som rigide designatorer har også en oppklarende funksjon når en betrakter ideen om identitet på tvers av verdener. Ideen har blitt fremstilt som problematisk, noe Kripke hevder ikke nødvendigvis trenger å være tilfelle. Det er fordi en forutsetter en slik teleskopmodell at det tilsynelatende oppstår et problem med å skulle identifisere det objektet i den verden det befinner seg. Men Kripke har vist at referansen til et bestemt objekt kan fastsettes, så et slikt problem ser ut til å oppstå fordi en unnlater å fastsette denne referansen.

Det er fordi egennavn designerer rigid at vi kan snakke om identitet på tvers av verdener. Utgangspunktet for å snakke om hva som kunne skjedd med Nixon i en mulig verden, vurdere en kontrafaktisk situasjon hvor Nixon ikke er president, lar seg nettopp gjøre fordi vi er i stand til å designere det samme objektet i alle mulige verdener. Det er når vi kan ta utgangspunkt i at en refererer direkte til akkurat denne unike x , mannen Nixon, at ideen om identitet på tvers av verdener er uproblematisk. Egennavnet designerer rigid denne unike x på tvers av alle de mulige verdener som tas i betraktning. Å hevde noe annet er å snu våre intuisjoner på hodet og å gå på tvers av hvordan vi vanligvis anvender egennavnet for å fastsette et unikt objekt (Kripke, 1981, s.49).

Dette impliserer derimot ikke at selve navnet 'Nixon' er en nødvendig egenskap ved et individ. Navnet er også en kontingent egenskap, men forutsetningen for at det skal kunne lykkes i å referere rigid hviler på at det blir etablert ved en *initial baptism* i et språklig fellesskap og deretter videreføres fra person til person via språkbruken som anvendes. Selv om Kripke åpner for at vi kan betrakte det som et kontingent faktum hvilket navn det er vi har blitt gitt, så fastholder han nødvendigheten av at en person, en unik x , når designert rigid ikke kunne ha vært en annen enn den det er eller har vært. Kripke lokaliserer problemene som oppstår ved identitet på tvers av verdener i forutsetningen om at bestemte beskrivelser er det som skal avgjøre og identifisere en bestemt x i alle mulige verdener. Kripke stiller seg motvillig til en slik identifikasjon på tvers av verdener. Når en rigid designator refererer til en bestemt x på tvers av verdener, så er det fordi: "...as used in our language, it stands for that thing, when we talk about counterfactual situations" (Kripke, 1981, s.77). Standpunktet til den som evaluerer en kontrafaktisk hendelse er relevant fordi denne kan stipulere nettopp hvordan det er en refererer til en bestemt x i en viss språklig kontekst.

I motsetning til Lewis hvor mulige verdener og motstykker eksisterer konkret, så viser Kripke at det er mulig å foreta kvantifikasjon inn i modale kontekster selv om en betrakter mulige verdener som abstrakte entiteter. Kripke ekstensjonaliserer ikke, han bruker en ekstensjonal logikk i semantikken. Ideen får sin modallogiske gjenklang i Kripke sin modellteoretiske semantikk for systemet K. Denne inneholder et par $\langle W, R \rangle$, hvor W betraktes som en mengde verdener og R spesifiserer hvilke som står i relasjon til hverandre og sammen utgjør de en ramme (Hughes&Cresswell, 1996, s.37). Kripke anvender ikke termen 'ramme' men 'modellstruktur' (Hughes&Cresswell, 1996, s.50, fotnote 3). Selv om terminologien er forskjellig er det sentrale poeng at en formel lar seg validere uavhengig av hva som vil være en mulig verdens natur og at denne ikke innvirker på selve logikken (1996, s.50). Mulige verdener er å betrakte som et verktøy en konstruerer til et spesielt formål – for eksempel modale kontekster. Vi snakker om mulige verdener i semantikken til en modallogikk uansett hvordan vi betrakter objekter av et eller annet slag. Modalrealisme ser ut til å skape flere problemer enn den løser. Selv om Lewis innvender til en abstrakt konstruksjon, for eksempel fordi den krever en uendelig mengde med beskrivelser (1986b), så lar jeg den problematikken ligge her.

En kvantifiserbar modallogikk inneholder i tillegg til setningslogikken et domene D og en ramme F. En ramme for direkte referanseteori inneholder en mengde med mulige verdener (W,) et domene for objekter (D) og en relasjon som spesifiserer tilgjengeligheten for verdener (R). Rammen skrives gjerne som $\langle W, D, R \rangle$. For å gå fra rammen til den modellen for interpretasjon som trengs for å validere formlene innenfor et system, så kommer i tillegg valuering V som tilskriver objektene ekstensjonen av predikatet i en mulig verden (Asheim, 8/9-10, notater fra forelesning). Kripke kan i sin ramme markere vår verden som den aktuelle verden $\langle W, @, R, D \rangle$, hvor @ leses som den aktuelle verden. Uavhengig av om en kaller entitetene for mulige verdener eller ikke, så kan en fra et formalt ståsted betrakte R som en relasjon som holder mellom par av verdener eller ikke. Mulige verdener kan betraktes som en metafor hvis anvendelse er formalt og teoretisk anvendbar. Men bildet som gis ved metaforen er ment å gjøre det formale materialet mer umiddelbart tilgjengelig og trenger ikke å forstås bokstavelig talt slik som Lewis gjør. Den trenger ikke innvirke direkte på hvordan vi validerer formlene innenfor et system. Uavhengig av mulige verdener ontologi kan objekter tilskrives ekstensjon ved hjelp av

valuering. Gitt en modell kan en avgjøre sannhetsverdien til enhver ikke-atomistisk setning M i enhver mulig verden i den modellen. En ekstensjonal logikk er tilgjengelig for modale kontekster uten hjelp av motstykker og modalrealisme.

Kripkes tese om rigiditet er fordelaktig fordi den ikke forplikter seg til en konkret eksistens av mulige verdener. Han unngår derfor også muligheten for en epistemologisk innvending, lik den Richards reiser mot modalrealisme. I tillegg er det mer intuitivt å kunne henvise til praksisen i den aktuelle verden når vi skal begrunne den teorikonstruksjonen som en anvender for å vurdere hvorvidt en språklig setning eller påstand er sann eller usann. Kripke gir rom for å forstå modale kontekster ut fra hvordan vi allerede kjenner til fakta i vår verden. Allikevel anbefaler han ved en analyse å skille epistemiske vitensspørsmål fra spørsmål om nødvendighet og mulighet (Kripke, 1981, s.15). En teorikonstruksjon som er ment å analysere nødvendighet og mulighet ved hjelp av ideen om mulige verdener er et metafysisk anliggende hvor vi stipulerer gitte tilstander eller deler av disse som er relevante for hva vi skal analysere (Kripke, 1981, s. 44). Kripke gir en beskrivelse av hvordan en kan betrakte nødvendighet i metafysisk forstand. Ved vurdering av sannhetsverdien til partikulære setninger kan en spørre hvorvidt noe er sant eller usant. Er noe usant vil det opplagt ikke være nødvendig. Hvis en spør etter hvorvidt noe kunne ha vært annerledes, så vil et benektende svar gi oss et nødvendig faktum om den aktuelle verden, et bekreftende svar et kontingent et (Kripke, 1981, s.35-36).

Argumentet for å kvantifisere inn i modale kontekster ser ut til å hvile på den språkfilosofiske tesen om rigiditet fordi den skiller mellom egennavn og bestemte beskrivelser og forankrer sin argumentasjon i et intuitivt grunnlag – den språklige praksis om hva det er folk flest faktisk gjør. Kripkes referanseteori har også fordelene av mindre skoptvetydighet enn det bildet han skisserer av en deskriptiv teori, fordi den kan referere direkte til en bestemt x ved hjelp av egnavnets funksjon som rigid designator på tvers av verdener. Selv om en formalteoretisk analyse av modalitet, i følge Kripke, er et metafysisk anliggende, er det en fordel om den reflekterer verden på en intuitiv måte som ikke bestrider fakta slik vi kjenner den aktuelle verden. Selv om Kripke hevder han kan vise til grunner for at den metafysiske teorikonstruksjonen ikke avhenger av at vi først svarer på epistemiske vitensspørsmål, så kan hende den er forpliktet til å redegjøre for eksistensen av abstrakte entiteter. Men det er allikevel fordelaktig hvis epistemiske spørsmål eller svar ikke kommer i sterk konflikt med det

den metafysiske teorien er ment å beskrive på den mest generelle måten om vår verden. Det er i tillegg fordelaktig at tesen om egennavn som rigide designatorer imøtekommer en alminnelig intuisjon om hva en er villig til å gå med på at eksisterer.

Ved å ta en nærmere kikk på problemet knyttet til identitet på tvers av verdener kommer fordelene av Kripkes teori tydeligere frem. Han kan forutsette den bestemte x , for eksempel Nixon, uten at han eksisterer konkret i mer enn én verden. Allikevel kan 'Nixon' designeres på tvers av alle mulige verdener ved hjelp av egennavnet.

Kapittel VI: Problemet med identitet på tvers av verdener.

6.1 Teleskopmodellen og kvalitative sammenlikninger

Fokuset på bestemte beskrivelser som et kriterium for identifikasjon på tvers av verdener baserer seg på en kvalitativ sammenlikning av den bestemte x på tvers av de verdener som tas i betraktning. Ved å vise til hvordan problematikken er blitt iscenesatt og deretter vurdere den i lys av Kripke sin tese om rigide designatorer vil jeg forsøke å svekke den motivasjon Lewis ser ut til å nytte seg av når han presenterer motstykker som en løsning på problemet med identitet på tvers av verdener. I den sammenheng vil jeg utdype Kripke sin innvendingen til problemene å ha opphav i et falskt dilemma. Deretter vil jeg kort gå inn på hvordan Kripke sin kritikk treffer Lewis sin motstykketeori fordi dette alternativet også baserer seg på en kvalitativ sammenlikning til tross for at den avviser identitet på tvers av verdener som en nødvendig forutsetning.

Innbyggere i mulige verdener er en vesentlig del av den modale realisme. Fordi Lewis bytter ut identitetsrelasjonen på tvers av verdener med motstykker er han i stand til å foreta en ekstensjonal analyse av modale kontekster fordi han kan kvantifisere over alle mulige verdener og over innbyggerne i disse. Men denne likhetsrelasjonen³¹ er

³¹ The counterpart relation is a relation of similarity. So it is problematic in the way all relations of similarity are..." (Lewis, 1968, s.115).

ikke bare fordelaktig fordi den også baserer seg på en kvalitativ sammenlikning på tvers av verdener.

Mulige verdener er generelt betraktet et fordelaktig verktøy for tilskrivelser av modalitet, både om tingene *de re* og ordene *de dicto*. Men med utgangspunkt i Kripke har vi sett at en ekstensjonal analyse allikevel kan foretas uten motstykker. Gitt Kripkes modellteoretiske semantikk for K har han vist at vi kan anvende de rammer og indekser vi allerede har, uavhengig av hvordan man betrakter mulige verdeners natur. Fordi man tidligere har oppfattet Quine sin kritikk å forplikte til eksistensen av det som refereres til, legger man til grunn et syn på mulige verdener som kan kalles teleskopmodellen. Denne modellen forutsetter at vi må kunne oppdage identiteten til de objekter eller entiteter i de mulige verdener vi kvantifiserer over. Men en slik kvalitativ sammenlikning er ikke nødvendig når vi kan referere på tvers av verdener med hjelp av egennavnet som refererer rigid. Eksistensen til objektet kan fastsettes i den aktuelle verden og trenger ikke oppdages på tvers av de verdener det kvantifiseres over. En fordel med egennavn forstått som rigide designatorer er at dette ikke forutsetter at en må oppdage verdener gjennom et teleskop. Mulige verdener må ikke nødvendigvis være underlagt muligheten for en epistemologisk undersøkelse selv om en refererer til en bestemt *x* i en annen mulig verden. Problemet med å ekstensjonalisere modale kontekster som Quine reiser, gir tilsynelatende opphav til et nytt problem. Hvordan oppdage identiteten til en bestemt *x* på tvers av verdener. Til tross for Kripke sin teori om egennavn som rigide designatorer fortsetter dette å beskrives som et utfordrende problem i litteraturen for den som vil anvende seg av mulige verdener som et verktøy for å analysere modale kontekster.

Forbes (1985) er en av de som påpeker at Quines kritikk medfører problemet med identitet på tvers av verdener. Han hevder det er blitt rettet en vesentlig kritikk mot anvendelsen av mulige verdener som et verktøy for å tilskrive modalitet fordi den angivelig reiser problemer med identitet på tvers av verdener. Eksemplene som er grunnlaget for kritikken knyttes særlig opp mot tilskrivelser av *de re* modalitet fordi disse betraktes som sensitive for identitet til objekter ved forskjellige verdener. Forbes definerer en tilskrivelse av *de re* modalitet som han hevder er sensitive for identitet:

”A formula with modal or tense operators is *de re* iff it contains a modal or tense operator *R* which has within its scope either (1) an individual constant, or (2) a free variable, or (3) a variable bound by a quantifier not within *R*'s scope. All other formula with modal or tense operators are *de dicto*” (Forbes, 1985, s.48).

Fra dette utleder han følgende eksempler på henholdsvis *de dicto* og *de re* formler:
”Hence ‘ $P(\exists x)Fx$ ’ and ‘ $\neg(\forall x)Fx$ ’ are *de dicto*, while by (1) ‘ $\Diamond Fa$ ’, by (2), ‘ $\Box Fx$ ’, and by (3) ‘ $\forall x\Box Fx$ ’ and ‘ $\Diamond(\exists x)(Fx \& Gx)$ ’ are all *de re*” (Forbes, 1985, s.49).

Forbes hevder en slik evaluering av *de re* setninger krever at en er i stand til å gjenkjenne eller identifisere et objekt ved hver verden (1985, s.49). Hvorvidt objektet som opptrer i *de re* setninger må kunne identifiseres ved enhver verden den evalueres i kan trekkes i tvil dersom det lar seg gjøre å referere direkte til den bestemte x ved hjelp av egennavnet. Motivasjon ser ut til å ha sitt opphav i et fokus på bestemte beskrivelser som forutsetning for å identifisere et objekt i en mulig verden. Hvis det er slik at en legger til grunn en kvalitativ sammenlikning på tvers av verdener, så vil det oppstå problemer dersom referansen til den bestemte beskrivelsen varierer på tvers av disse verdener. Men behovet for en slik kvalitativ sammenlikning har opphav i teleskopmodellen. Hvis det derimot er mulig å referere direkte til den bestemte x ved hjelp av en rigid designator, så ser problemet ut til å falle bort som relevant motivasjon for en identifikasjon på tvers av verdener i form av bestemte beskrivelser, fordi denne tesen ikke forutsetter at en slik oppdagelse må finne sted. Med Kripke har det allerede vist seg at det er mulig å evaluere en bestemt x ved hver verden med en direkte referanse til objektet. Fordi egennavnet designerer rigid den bestemte x , så er denne per definisjon allerede identifisert og lokalisert i den aktuelle verden. Det lar seg allikevel gjøre å referere direkte på tvers av hvilken som helst mulig verden som evalueres og en kvalitativ sammenlikning mellom bestemte beskrivelser for å oppnå den samme identifikasjonen ser derfor ut til å være overflødig.

6.2 Transitivitet og Kripkes falske dilemma

Selv om ideen om å bevare identitet på tvers av verdener er ment å skulle imøtekomme en grunnleggende intuisjon, ser det tilsynelatende ut til at problemet lokaliserer på feil grunnlag. Kvantifikasjon over mulige verdener innebærer ikke å

lokalisere de bestemte beskrivelsene på tvers av disse, men derimot å kunne referere til et objekt x og spørre om hvorvidt denne kan ha forskjellige egenskaper i de mulige verdener: Fx^{w_1} & $\sim Fx^{w_2}$.

Også Loux (1979) rammer inn forpliktelsen på samme måte som Forbes. Motivert av at ideen om identitet på tvers av verdener har en sterk intuitiv appell beskriver han en problematikk han hevder er en sentral innvending til anvendelsen av mulige verdener som et verktøy i teorikonstruksjoner. I tillegg kommer han med en påstand om at den teoretiske anvendelsen av mulige verdener skaper problemer fordi identitetsrelasjonen formalt sett er underlagt transitivitet³². Loux hevder det er grunn til å tro at identitet på tvers av verdener som en transitiv relasjon vil stride mot det logiske prinsippet om *Indiscernibility of identicals*. Problemet kan i verste fall medføre at en må ta avstand til det teoretiske rammeverket en forutsatte (Loux, 1979, s.36).

Her oppstår det to ting som virker uklart. For det første er det ideen om at en må være i stand til å oppdage identiteten til den bestemte x i enhver verden hvor denne evalueres. Deretter at problemet kan lokaliseres i at identitetsrelasjonen er transitiv. Det er mer nærliggende å tenke seg at problemet er at også Loux legger til grunn teleskopmodellen og deretter feilaktig lokaliserer problemet på transitivitet, forstått slik at vi må kunne se inn i de mulige verdener for å oppdage objektet.

Den første delen ser Kripke ut til å klargjøre. Den har opphav i et falskt dilemma om hvordan vi anvender mulige verdener som verktøy i en teorikonstruksjon. Mulige verdener trenger ikke oppdages, de kan stipuleres.

Når en stiller opp et spørsmål for å analysere et individ under andre omstendigheter enn den aktuelle, så gjør en det per definisjon. Det er ikke nødvendig i etterkant å skulle identifisere den unike x vi snakker om, fordi denne allerede er forutsatt i den språklige konteksten som er rammebetingelsen for analysen (Kripke, 1981, s.53). Enhver analyse av andre omstendigheter enn den aktuelle er kontekster hvor en faktisk stipulerer de egenskaper eller kvaliteter vi setter oss fore å undersøke som mulige eller nødvendige ved et allerede identifisert objekt.

”Philosophers have come to the opposite view through a false dilemma: they have asked, are these objects behind the bundle of qualities, or is the object nothing but the bundle? Neither is

³² Identitetsrelasjonen er både transitiv, symmetrisk og refleksiv.

the case; this table is wooden, brown, in the room, etc. It has all these properties and it is not a thing without properties, behind them; but it should not therefore be identified with the set, or 'bundle', of its properties, nor with the subset of its essentials properties. Don't ask: how can I identify this table in another possible world, except by its properties? I have the table in my hands, I can point to it, and ask whether it might have been in another room, I am talking, by definition, about it (Kripke, 1981, s.52-53).

Kripkes falske dilemma er viktig fordi den peker på at den filosofiske diskusjonen om identitet på tvers av verdener har ført til at en snur intuisjonene på hodet. Hvis ideen om identitet på tvers av verdener er intuitivt interessant, så er det nettopp fordi vi kan forutsette den og vi gjør nettopp det når vi snakker om mulige omstendigheter.

Kripkes referanseteori er i denne sammenheng meget relevant fordi den forteller oss at vi kan referere til objektet først ved hjelp av egennavnets direkte referanse og deretter spørre om hva som kunne ha skjedd, eller hvilke egenskaper en kan finne, hos akkurat det objektet som er designert rigid på tvers av alle verdener.

Loux utdyper uklarheten med et eksempel på tilskrivelse av *de re* modalitet:

"...Jimmy Carter could have been secretary of state" (Loux, 1979, s.37). Han hevder den intuitive tolkningen av denne setningen medfører at det i en eller annen mulig verden, nettopp er viktig at det er Jimmy Carter som innehar denne stillingen og ingen andre. Forskjellen mellom Loux og Kripke blir at selv om de kan være enig i at dette er en riktig intuisjon, så tar Kripke det som en forutsetning for å kunne evaluere setningen at Jimmy Carter allerede er identifisert, mens Loux ser ut til å være av den oppfatning at problemet med å identifisere Carter på tvers av verdener nettopp oppstår som følge av å skulle imøtekomme denne intuisjonen. Det er nærliggende å tro at problemet oppstår fordi en baserer seg på å identifisere et objekt ved hjelp av bestemte beskrivelser, heller enn ved egennavnet.

Uavhengig av om forutsetningene for problemet som oppstår i møte med prinsippet om *indiscernibility of identicals* har opphav i et falskt dilemma, så er det ikke sikkert at ideen om identitet på tvers verdener er en som skaper problemer i møte med Leibniz' lov.

Når identitet på tvers av verdener blir vurdert problematisk, så er det ofte på bakgrunn av at det tilsynelatende bryter med det logiske prinsippet om *Indiscernibility of identicals*. Prinsippet omtales som det omvendte av prinsippet *Identity of indiscernibles*. I analytisk ontologi kan konjunksjonen av disse omtales som Leibniz

lov. Prinsippet omhandler hvordan en kan individuere kvalitativt identiske objekter. En vanlig formulering av prinsippet er som følgende:

”...if, for every property F, object x has F if and only if object y has F, then x is identical to y. Or in symbolic logic:

$\forall F(Fx \leftrightarrow Fy) \rightarrow x=y$ ”

Det omvendte av prinsippet omtales gjerne som *the Indiscernibility of Identicals*:

” $x = y \rightarrow \forall F (Fx \leftrightarrow Fy)$ ”

(Forrest, Peter. 2011, "The Identity of Indiscernibles". [online], tilgjengelig fra *The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Spring 2011 Edition)*, Edward N. Zalta (ed.), URL = <<http://plato.stanford.edu/archives/spr2011/entries/identity-indiscernible/>>, [18/09-11, KL.14.44]).

Med dette som bakgrunn kan vi se på Loux argument:

”Suppose a person , P, exists in a pair of worlds, W1 and W2; then, regardless of who P is and what W1 and W2 are like, there will be properties exemplified by P - existing - in W1 that P - existing - in W2 fails to exemplify and vice versa. This is obvious where W1 and W2 are worlds in which things go quite differently for P” (Loux,1979, s.37).

Problemet som oppstår hevder Loux er når et individ i hver av disse mulige verdener på ene eller andre måten eksemplifiserer egenskaper som ikke er fullstendig overlappende slik han hevder det logiske prinsippet krever.

I stedet for å lokalisere problemet med identitet på tvers av verdener på bakgrunn av at identitetsrelasjon er transitiv når denne ikke nødvendigvis bryter med Leibniz lov, er det nærliggende å lokalisere problemets utgangspunkt på samme sted som Kripke. Problemet oppstår som følge av et falskt dilemma. For det første tror en at objektet må oppdages i enhver verden hvor setningen skal evalueres, noe som ikke er nødvendig. Deretter ideen om at objekter skal identifiseres kvalitativt kun ved hjelp av bestemte beskrivelser, noe som ikke er opplagt at de kan. Vi kan definere identiteten til et objekt selv om egenskapene ikke overlapper. Den kan slik Kripke viser, forutsettes ved definisjon. Når a har egenskapen F ved en verden w, og den

samme egenskapen i w_1 , men derimot ikke i w_2 , så bryter ikke det med Leibniz lov fordi det ikke bør formaliseres som $Fa \ \& \ \sim Fa$, men derimot som Fa^{w_1} og $\sim Fa^{w_2}$.

6.3 Tidsanalogien: en innvending til problemet med transitivitetsrelasjonen

Det er Loux motstand mot å indeksere til verdener som ser ut til å skape problemet og ikke transitivitetsrelasjonen. Hvis en lager en analogi hvor en bytter ut verdener med tidspunkter, så kommer det tydeligere frem hvor lite plausibelt argumentet Loux beskriver ser ut til å være.

Hvis et objekt x var furten i går og den samme x er blid i dag, så impliserer det i følge Loux argument at vi ikke vil være i stand til å identifisere objektet x på bakgrunn av at x egenskaper varierer fra dag til dag. Det er lite plausibelt å tenke seg at egenskaper som varierer fra dag til dag kan innvirke på hvorvidt objektet x lar seg identifisere eller ikke. Vi kan i det minste snakke om identiteten til en bestemt x ved å fastsette en bestemt egenskap til et bestemt tidspunkt t . Det er sannsynlig å tenke seg at de fleste ikke vil gå med på at de ikke er i stand til å identifisere seg selv fra dag til dag³³.

Allikevel kan kanskje en endring av egenskaper over veldig lang tid gi opphav til et spørsmål om hvorvidt jeg tenker på meg selv som den samme i dag som for 30 år siden. Men også med dette spørsmålet kan vi definere identiteten til den som omtales på forhånd, fordi man kan fastsette 'meg selv' som den bestemte x det spørres om og refereres til. Hvis jeg spør et spørsmål om hvem jeg var for 30 år siden, så har jeg allerede designert på tvers av tider hvem det er jeg spør spørsmålet om. Det gjenstår bare å fastsette en egenskap ved en bestemt tid t , når jeg spør etter hvorvidt jeg kunne ha hatt eller ikke kunne hatt en eller annen egenskap.

Denne analogien mener jeg er oppklarende for hvorvidt en er villig til å gå med på at problemet Loux beskriver virkelig er et som er plausibelt å fremsette. Den grunnleggende feilen ser ut til å ligge i en oppfatning om at vi må oppdage verdener

³³ Under normale omstendigheter vil spørsmålet om hvorvidt en person kan forandre seg til det ugjenkjennelige fra en dag til en annen, ikke være relevant for denne problematikken. Det er i det minste lite sannsynlig at forandring av kun en egenskap fra en dag til en annen skal ha noen innvirkning på identiteten til en bestemt x .

og det som er der. Hvis en setter pris på Kripkes argument om at problemet oppstår som følge av et falskt dilemma er det lettere å lokalisere implikasjonene Loux og Forbes fremmer som et mulig skinnproblem.

Implikasjonene av Loux argumentasjon er at problemet som oppstår ser ut til å være hvordan personen P som er eksemplifisert i hver av de to mulige verdener skal telle numerisk som en og den samme personen når det fremkommer kvalitetsforskjeller mellom personen P i W1 og W2. Men et slikt problem kan unngås. Selv om en numerisk identitet i hovedsak regnes som en ekvivalensrelasjon, viser tidsanalogien at det lite plausibelt å lokalisere problemet i at relasjonen er transitiv heller enn at man har forutsatt teleskopmodellen.

Kripkes argumentasjon fremstår på sin side som mer intuitiv. Han ivaretar en intuisjon som er nødvendig for å gi den rette mening til den modale konteksten en forsøker å analysere og forstå;

”When you ask whether it is necessary or contingent that Nixon won the election, you are asking the intuitive question whether in some counterfactual situation, this man would in fact have lost the election” (Kripke, 1981, s.41).

6.4 Lewis løsning og Kripkes kritikk

Identitet på tvers av verdener slik Loux forstår den er altså ikke påkrevd for å gi en intuitiv mening til et teoretisk rammeverk som innebærer mulige verdener. Den spenningen som Loux skisserer kan løses opp enten ved å innvende til betingelsene for at problemet oppstår eller ved å avvise at vi trenger å forutsette identitet på tvers av verdener. Det er uansett fordelaktig for enhver analyse å unngå en situasjon hvor en tvinges til å måtte revurdere anvendelsen av mulige verdener i en teorikonstruksjon når denne nettopp har vist seg å være så fruktbar.

Lewis løsning på problemet innenfor et rammeverk av mulige verdener konstruksjoner er å lage en metafysisk teori som ikke forutsetter identitet på tvers av verdener, men som allikevel legger til grunn den samme teleskopmodellen.

Fordi Lewis anvender seg av motstykker, en likhetsrelasjon som byttes ut med identitetsrelasjonen på tvers av verdener, så ser det ut til at han i hovedsak unngår problemet med hvordan et individ skal telle numerisk som den samme entitet på tvers

av verdener. En likhetsrelasjon ser ut til å kunne redegjøre nettopp for de kvalitative ulikheter vi finner når P eksemplifiseres ved hjelp av motstykker i forskjellige verdener. Men å gi avkall på den intuitive ideen om identitet på tvers av verdener til fordel for motstykker er å betrakte som en del av den høye prisen å betale for modalrealisme sin anvendbarhet generelt.

Et viktig spørsmål i denne sammenheng blir på hvilken måte det gir mening å snakke om alternative muligheter og egenskaper for en person P i den aktuelle verden når det allikevel ikke er denne personen P som figurerer i de andre mulige verdener som tas i betraktning?

Motivasjonen for å introdusere motstykker ser ut til å ligge i at en betrakter identitet på tvers av verdener som problematisk på samme måte som Forbes og Loux skisserer.

Forbes skisserer motivasjonen for den likhetsrelasjon som motstykker kan tilby. Hvis en forholder seg skeptisk til hvorvidt det kan gis en akseptabel redegjørelse av ideen om identitet på tvers av verdener, så kan en også i kraft av sin skepsis kunne betvile legitimiteten av *de re* modale setninger (Forbes, 1985, s.53). På bakgrunn av en slik skepsis vil motstykke-teori kunne ha en hensiktsmessig fordel. En slik skepsis kan dannes på grunnlag av den kritikk Quine har fremsatt mot kvantifikasjon inn i modale kontekster. På bakgrunn av ideen om at modale konteksters ugjennomsiktighet også impliserer en ugjennomsiktig identitet for en bestemt *x*, så finner en den motivasjon som trengs for å fremme en teori om motstykker.

”Since the problem is alleged to arise because of a supposed opaqueness in the concept of transworld identity, we could save *de re* modality if we could recast the semantics of quantified S5 so that evaluation of *de re* sentences does not involve a transworld identity relation” (Forbes, 1985, s.53).

En slik gjenskapning er det Lewis tilbyr. Han beskriver en semantikk i form av motstykker. Et motstykke av en person P er en som er så lik den P kunne ha vært om verden hadde vært på en annen måte. Lewis hevder denne likheten ikke er mindre av en identitet bokstavelig talt enn den man finner mellom P i dag og P i morgen³⁴

³⁴ Påstanden likner en temporal begrunnelse for hvordan vi inndeler en entitets eksisterende deler gjennom tid. Selv om Lewis ikke forutsetter identitet på tvers av verdener, ser han implisitt ut til å påberope seg en kontinuitet mellom objekter og deres motstykker hvis motivasjon kunne vært mer eksplisitt. Oppgaven tar ikke på seg å undersøke en entitets temporale deler og en eventuell metafysikk

(Lewis,1968, s.115). Det vil si at Lewis hevder likhetsrelasjonen kan redegjøre for så små kvalitative forskjeller mellom motstykker at de er å betrakte som nært opp til hvordan vi ville kunne skjelve mellom oss selv fra dag til dag³⁵. Kvantifikasjon over motstykker er ment å kunne gi en beskrivelse av en person P sine muligheter som er tilstrekkelig for noen å kunne forstå seg selv under, selv om det er et motstykke av meg selv som eksisterer i en annen mulig verden og ikke jeg.

Lewis begrunner hvorfor en ikke trenger å forutsette identitet på tvers av verdener med et argument om at identitet kan forstås på en måte som er uproblematisk. Han lokaliserer problemet i selve formuleringen av spørsmålet om identitet. Hvis spørsmål om identitet ikke med nødvendighet må formuleres som problematiske spørsmål, så bør vi anvende andre termer som ikke inneholder termen 'identitet' for på denne måten å unngå selve problematikken om identitet på tvers av verdener. "We do state plenty of genuine problems in terms of identity. But we needn't state them so. Therefore they are not problems about identity (Lewis,1986b, s.193).

Lewis foreslår å heller spørre etter hvorvidt den samme tingen er en F og dertil også en G? (1986b, s.193) Termen 'identitet' faller ut ved en slik omformuleringen av spørsmålet og danner grunnlag for at spørsmål angående identitet ikke med nødvendighet trenger å formuleres som et problem om identitet på tvers av verdener.

"More important, we should not suppose that we have here any problem about identity. We never have. Identity is utterly simple and unproblematic. Everything is identical to itself; nothing is ever identical to anything else except itself. There is never any problem about what makes something identical to itself; nothing can ever fail to be. And there is never any problem about what makes two things identical; two things can never be identical (Lewis1986b, s.192-193).

Lewis hevder altså at identitet er uproblematisk. Hvis to ting ikke kan være identiske, så kan de heller ikke eksistere i mer enn en verden av gangen. Denne implikasjonen avdekker at Lewis har ytterligere en motivasjon for å fremme motstykke-teori enn den Forbes nevner. Det er ikke fordi identitet på tvers av verdener er ugjennomsiktig på noen måte, men fordi en og samme ting ikke kan eksistere i en mulig verden i tillegg

dette måtte medføre, men påstanden ser ut til å hvile på dette, selv om det er uklart hvorfor Lewis nevner det i denne sammenheng.

³⁵ Kanskje en mer dekkende beskrivelse vil være å si hvordan vi *ikke* er i stand til å skjelve mellom en så liten, men gradvis, nyanse mellom den jeg er i dag og den jeg er i morgen.

til den aktuelle. Spørsmålet om hvordan noe kan eksistere i en annen verden enn den aktuelle motiverer ideen om identitet på tvers av verdener, men faller bort hos Lewis.

Motstykker er ikke identiske, men de likner på hverandre. Problemet som oppstår ved å forutsette identitet på tvers av verdener faller bort når vi kan snakke om motstykker i stedet. Lewis tilbyr i stedet å abstrahere over relevante relasjoner slik som likhetsrelasjonen og fastsette på en annen måte enn ved identitet hvilket objekt som er relevant til en formel ved en gitt verden. Det som ikke er opplagt er om en også må oppdage hvilket motstykke i hvilken verden som er den relevante å abstrahere over.

Likhetsrelasjonen for motstykker er ikke generelt sett betraktet en ekvivalensrelasjon og Lewis unngår å postulere motstykkerrelasjonen som transitiv. En parafrasering av den forklaring Lewis gir over til norsk forteller følgende: Anta at X_1 i verden W_1 likner deg selv på de fleste måter, mer enn noe annet gjør i W_1 . Anta i tillegg at X_2 i W_2 likner veldig på X_1 , mer enn noe annet gjør i W_2 . Da er X_2 et motstykke av ditt motstykke X_1 . Allikevel kan det være slik X_2 ikke likner deg spesielt, men noe annet i W_2 likner mer. Hvis det er tilfelle er ikke X_2 ditt motstykke (Lewis, 1968, s.115). Nå er det ikke sikkert Lewis unnlater at motstykkerrelasjonen skal være transitiv for å unngå samme problem som oppstår når en sammenlikner kvalitativt mellom verdener på bakgrunn av teleskopmodellen, men hvis det er tilfelle, så fremstår det som en løsning på et skinnproblem og ikke som en reell fordel ved hans teori.

Lewis hevder i tillegg at det er en spesiell fordel ved hans motstykketeori, til forskjell fra en teori som kun tillater ett objekt å opptre i forskjellige verdener, at han kan tilby en uendelig mengde motstykker å kvantifisere over (Lewis, 1968, s.115). Fordelen ser ut til å være at en mengde med motstykker gjør at en kan evaluere sannhetsverdien av en setning med hele den samlede ekstensjonen til F , den globale ekstensjonen, og ikke bare den lokale.

Lewis hevder altså at hans utvidede domene for kvantifikasjon når denne "...is to contain every possible world and everything in every world" (Lewis, 1968, s.114) gjør modalrealisme til en bedre kandidat for en metafysisk teori fordi den innehar et større område å generalisere over og derfor yter en større uttrykkskraft en den klassiske modallogikken. Den kan nytte seg av uendelig mengde med verdener og alt innholdet i disse kan kvantifiseres over. Grovt karakterisert kan en derfor si at Lewis omgår Quine sin kritikk. Modalrealisme innebærer å slutte seg til en substansiell metafysisk

tese om at den mest generelle beskrivelsen av hvordan verden er, er en som må inneholde mulige verdener som eksisterende entiteter. Hvis prisen for å referere til noe er å akseptere at de eksisterer, så er Lewis villig til å ta det bokstavelig talt fordi ideen er så teoretisk anvendbar fordi den tilgjengeliggjør et ubegrenset område å kvantifisere over og fordi den ikke behøver å forutsette identitet på tvers av verdener.

Den globale ekstensjonen Lewis kan nytte seg av ved hjelp av mulige verdener og motstykker viser også hvordan det har seg at termene "antall planeter" og tallordet "ni" ikke den har samme ekstensjon og gir derfor en forklaring på hvorfor de ikke kan være ombyttbare slik Quine hevder de i prinsippet bør være for å kunne oppfylle en meningsfylt kvantifikasjon av modale kontekster. Men Kripke kan på sin side gi en annen forklaring på samme problem fordi han kan argumentere for at 'antall planeter' må betraktes som en nonrigid designator, mens 'ni' er en rigid designator. De har derfor begge tilgjengelige verktøy for å imøtekomme Quines eksempel og som kan forklare hvorfor disse termene ikke har den samme ekstensjonen. Men Kripke på sin side ser i tillegg ut til å nytte seg av at hans tese ikke har den samme omkostning som Lewis i og med at den er mer intuitivt begrunnet ut fra ståstedet til den aktuelle verden. Ikke i en antatt eksisterende verden. I tillegg kan en spørre seg hvordan Lewis tenker seg at en skal kunne plukke ut det mest relevante motstykke å kvantifisere over når det er en slik uendelig mengde å ta av. Kripke vil på sin side kunne svare at vi postulerer den delen av det som er mest relevant å ta i betraktning ut fra den gitte setningen vi ønsker å evaluere.

Men Kripke sin kritikk av ideen om identitet på tvers av verdener er også en kritikk av den antatte forutsetningen om at en trenger å vise til kvalitative beskrivelser for å identifisere et objekt i en gitt mulig verden.

Selv om Lewis ikke forutsetter identitet mellom verdener, så treffer kritikken allikevel motstykketeorien fordi denne også baserer seg på å gi kvalitative beskrivelser av objekter i mulige verdener:

"The important issues, however, are common to the two views: the suppositon that other possible worlds are like other dimensions of a more inclusive universe, that they can be given only by purely qualitative descriptions, and therefore either the identity relation or the counterpart relation must be established in terms of qualitative resemblance (Kripke, 1981, s.45, fotnote 13).

Sitatet er viktig fordi den peker på en mulig ubegrunnet antagelse. Det er et langt steg fra å faktisk stipulere en relevant kontekst for analyse av mulige omstendigheter, til å tro at disse mulige situasjonene derfor må eksistere konkret.

Formuleringer av relevante kontekster basert på rent kvalitative beskrivelser, hviler på at en kan gi adekvate nødvendige og tilstrekkelige betingelser for identitet uten å anta det som skal bevises³⁶. Det er i de fleste tilfeller sjeldent at dette lar seg gjøre. Kun i matematikken finner Kripke eksempel på at disse betingelsen gis innenfor en mulig verden, for å si noe sant (1981, s.43).

Hvis det er slik at disse tilfeller er så sjeldne som Kripke hevder, vil det være grunn til å tro at det ikke er så lett å kunne foreskrive slike identitetsbetingelser for materielle objekter over tid, eller for personer. Identitetsbetingelser er derfor en utfordring hvis en nytter seg av kvalitative beskrivelser, fordi disse igjen hviler på ideen om å kunne oppdages i enhver verden som tas i betraktning.

Kripke sin kritikk treffer Lewis motstykketeori fordi denne nettopp baserer seg på å gi kvalitative beskrivelser av mulige motstykker og verdener. Selv om Lewis unngår den tradisjonelle kritikken rettet mot identitet på tvers av verdener som baserer seg på å lokalisere problemet i en transitiv identitetsrelasjonen, så fremhever Kripke sin kritikk hvorfor både Lewis sin motstykketeori og teorier om identitet på tvers av verdener generelt betraktet får et lite intuitivt og derfor problematisk resultat. Kvalitative beskrivelser avhenger av et falskt dilemma om at objekter i mulige verdener må kunne oppdages.

6.5 En utilsiktet virkning som følge av motstykketeorien

³⁶ "...which do not beg the question" (Kripke,1981, s.43).

I tillegg kan modalrealisme betraktes som lite intuitiv, fordi den ber den som evaluerer setninger *de re* om å ta stilling til noe som i utgangspunktet ikke motiverte selve spørsmålsstillingen forut for evalueringen av setningen. Nemlig å ta i betraktning hva et motstykke av deg selv kan eller ikke kan som kilde til opplysning om deg selv. Det er lite intuitivt å skulle søke sannhetsverdien av en setning om deg selv ved å ta i bruk kvalitativt like motstykker plassert i andre mulige, men konkret eksisterende verdener. Hvis en kan bruke motstykker til denne jobben, så vil det være mindre kontroversielt å bare foreta en sammenlikning på tvers av kvalitativt like objekter i den aktuelle verden, som for eksempel å sammenlikne seg med naboen for å finne ut om en selv også kunne arbeidet med det samme som han, gitt at dere ellers har noenlunde samme egenskaper, attributter og omstendigheter som utgangspunkt. Det vil trolig kunne være minst like effektivt. Det kan nesten virke som om motstykketeorien kan ha en utilsiktet virkning. Dens mangel på intuitiv umiddelbarhet er ikke bare en sterk ulempe ved teorien, den kan også se ut til å motivere for å gi slipp på hele eksistensen av motstykker og mulige verdener til fordel for en grovkornet individuering mellom kvalitativt like nok individer i den samme verden. Tatt i betraktning at den aktuelle verden er en hvor det faktisk er mulig å undersøke nærmere, så er sjansen for å forveksle seg med en kvalitativt lik person nesten lik null. Motstykketeorien kan i verste fall se ut til å motivere for ikke å anvende mulige verdener i en teorikonstruksjon i det hele tatt.

6.6 Mislykket universell instansiering

Kripke reiser en mer formal kritikk til modalrealisme. Mislykket universell instansiering som følger direkte av Lewis filosofiske syn på motstykker danner et tilleggsargument mot teorien: "...on his interpretation of quantified modality, the familiar law $(y) ((x) A(x) \supset A(y))$ fails, if $A(x)$ is allowed to contain modal operators. (For example, $(\exists y) ((x) \diamond (x \neq y))$ is satisfiable but $(\exists y) \diamond (y \neq y)$ is not)" (Kripke1981, s.45, fotnote 13).

Fordi Lewis godtar moteksempel på universell instansiering, nemlig (1) som sier det finnes noe som muligens ikke er identisk med noe, så følger (2) muligheten for at noe ikke er identisk med seg selv, ved UI. Lewis godtar derfor et brudd på universell

instansiering. Kripke vurderer det derfor som en rimelig formal innvending til Lewis at følgende skjema er tilfredsstillbart: (1) $(\exists y) ((x) \diamond (x \neq y))$, og ikke (2) $(\exists y) \diamond (y \neq y)$.

Det er helt klart hvorfor Lewis ikke ønsker at skjema (2) skal være tilfredsstillbart. Lewis hevder at vi ikke har noe problem med identitet fordi ingenting kan mislykkes i å være identisk med seg selv. Derfor ville det være en motsigelse hvis hans teori inneholdt skjema (2) som tilfredsstillbart. Kripke sin kritikk representerer derfor et problem ved Lewis motstykketeori, selv om han ikke ønsker et slikt skjema tilfredsstillt, så viser implikasjonen (1) medfører, nemlig (2), når denne ikke er tilfredsstillt at universell instansiering formalt sett slår feil hos Lewis. Lewis på sin side ser ikke ut til å imøtekomme kritikken med et motargument, men heller med en forklaring på at han godtar utilfredsstillbarheten av (2) som en omkostning ved sin teori. Lewis gir derfor avkall på UI som et generelt prinsipp og bortforklarer det med at ikke alle setninger i motstykketeorien er en oversettelse av en modallogisk setning. Derfor er de heller ikke å betrakte som ekvivalente til enhver modallogisk setning.

Kripkes kritikk belyser hvilke innvendinger som kan reises til modalrealisme. Fordi Lewis nytter seg av formuleringer for relevante kontekster basert på rent kvalitative beskrivelser, kan det trekkes i tvil om han gir de nødvendige og tilstrekkelige betingelser for identitet uten å anta det som skal bevises³⁷. Selv om han tilbyr motstykker så må deres identitet garanteres fordi alt som er aktualisert eksisterer nødvendigvis. Lewis argumenterer for at deres eksistens er en slutning til den beste forklaring basert på deres effektivitet knyttet til evalueringen av modale setninger. Kritikken som er reist viser allikevel at fordelene ved motstykketeorien kan betviles. Jeg har i tillegg argumentert for at motstykketeorien ser ut til å en utilsiktet virkning. Den kan se ut til motivere for å gi slipp på hele eksistensen av motstykker og mulige verdener til fordel for en grovkornet individuering av kvalitativt like nok individer i den aktuelle verden. Hvis vi har det vi trenger i den aktuelle verden, så svekker det argumentet for at motstykketeorien som modalrealisme er avhengig av, er så effektiv som den blir fremstilt. I tillegg er motstykkers eksistens i utgangspunktet antatt og kan heller ikke bevises fordi Lewis har plassert de i en andre mulige verdener som han i tillegg har avskåret for undersøkelse ved isolere de fra vår aktuelle verden.

³⁷ "...which do not beg the question" (Kripke, 1981, s.43).

Kapittel VII: Mulige verdners ontologiske status

7.1 Eksistens og intuisjoner

Spesielt har kritikk mot modalrealisme hatt opphav i den ontologiske status Lewis gir mulige verdener. De er ikke lenger å betrakte kun som et teoretisk verktøy, men utgjør en konkret mulighet for å forme en substansiell metafysisk teori i kraft av en egen eksistens. Påstanden er at det er grunn til å gi mulige verdener status på lik linje med den virkelige verden fordi det er en slutning til den beste forklaring. Men en slik slutning svekkes i lys av den kritikk som reises av Kripke, fordi han ser ut til å tilby en like effektiv teori med en mindre omkostning enn den Lewis tilbyr. Jeg vil allikevel forsøke å se nærmere på utgangspunktet for hvorfor Lewis begrunner motivasjon til å trekke en slik slutning. Å undersøke Lewis sitt utgangspunktet kan kanskje belyse hvorfor det å gi andre verdener lik ontologisk status som den verden vi kaller vår aktuelle er blitt så sentralt for mye av kritikken som reises mot modalrealisme.

Lewis hevder altså mulige verdener er *on a par* med denne verden som vi befinner oss i (1986b, s.93). De er mengder med muligheter eller *possibilia* som kan kvantifiseres over som en del av alle entiteter som finnes. Fordi de mulige verdener aksepteres som entiteter man anvender i en teorikonstruksjon, så er de entiteter man er nødt til å akseptere som eksisterende. Ontologien man nytter seg av forplikter til deres eksistens. Lewis omdanner *Possibilia* til en mengde med eksisterende entiteter³⁸ som tillater han å kvantifisere over objekter heller enn å foreta en substitusjonell kvantifikasjon. En kan innvende mot Lewis at selv om mulige verdener eksisterer som entiteter vi må akseptere, så er ikke dette nødvendigvis en form for eksistens betraktet på lik linje med vår aktuelle verden. Det er derfor ikke sikkert at en bør være villig til å akseptere disse entitetene som konkrete objekter slik vår aktuelle verden utvilsomt er. Eksistens forstått ut fra vår aktuelle verden ser ut til å være en forutsetning for å kunne ha viten om hva det vil si at noe i det hele tatt eksisterer.

³⁸ ”Lewis opts for the position that possible worlds are totalities of existents, though not of existents that exist in our world”(Richards,1975, s.107).

Lewis omtales derfor også ofte som possibilist³⁹ fordi han tilskriver muligheter eller mulige verdener samme status på lik linje med den aktuelle verden ved at de kan innta rollen som eksisterende entiteter.

Den vanligste innvendingen til at mulige verdener har den samme status som vår aktuelle verden er at det strider mot intuisjonen om at vår verden har en spesiell status. Jeg er allikevel usikker på hva det si å ha en intuisjon om at vår verden har en spesiell ontologisk status. I det minste kan en si at det vanskelig å bestride at jeg har et forhold til min egen eksistens og til de delene av den verden jeg befinner meg i. Vår verden har en spesiell ontologisk posisjon fordi det er den eneste ontologien vi med sikkerhet vet at eksisterer. Men en slik argumentasjon utelukker ikke eksistensen av andre eksisterende entiteter. Den utelukker bare at andre ontologier for oss er ukjente eller utilgjengelige. En posisjon å innta er og kalle seg aktualist⁴⁰. En aktualist vil kunne hevde at alt som eksisterer er det som er aktualisert og tilhører vår verden. Det er allikevel vanskelig å argumentere for at alt som eksisterer må være en del av vår verden, eller noe vi kjenner fra vår aktuelle verden. Selv om vår aktuelle verden eksisterer fordi den er aktualisert, så utelukker ikke det uoppdaget eller ukjent eksistens.

Å hevde at alt som eksisterer er aktualisert gir ikke umiddelbart tilgang til påstanden om at det som eksisterer gjør det på den måten vi kjenner til ved vår omgang med den virkelige verden. Det er derimot denne påstanden som ser ut til å bygge opp under en intuisjon om at vår verden har en spesiell ontologisk status. Ikke alene den påstanden om at alt som eksisterer er aktualisert fordi denne ser ut til å være en lite informativ, men dog triviell sannhet.

Lewis hevder det er en analytisk sannhet å si at alt som eksisterer er aktualisert (1986b, s.97-98) selv om han er å regne som possibilist. Det er derfor tvilsomt om

³⁹ Jeg forstår det grovt sett som at en vanlig inndeling forekommer mellom de som forsvarer *aktualisme*: alt som eksisterer må være aktualisert eller forekomme slik vi kjenner til fra vår virkelige verden og på den annen side *possibilisme*: entiteter kan eksistere som uaktualiserte muligheter (Lewis, 1986, s.97). Denne inndelingen er selvfølgelig grovkornet og forutsetter ikke at noen av dem forekommer i en rendyrket variant. Poenget med skillet er å få frem hvorfor modalrealisme bør betraktes som lite intuitiv.

⁴⁰ Termene 'aktualist' og 'possibilist' er her oppkonstruerte, fornorskede versjoner av - og sammenfaller med de engelske termene 'actualism' og 'possibilisme'.

denne formuleringen alene er nok til å argumentere for at Lewis feilaktig presenterer hva som eksisterer når han hevder sin påstand om mulige verdners ontologisk status.

Formuleringen impliserer nødvendigvis ikke mer enn at hvis mulige verdener eksisterer, så er de bare fler av samme sorten slik som den aktuelle verden. De er aktualiserte. Hvis mulige verdener eksisterer, så ser det ut til å følge at de derfor også er aktualisert. Det formuleringen ikke nødvendigvis impliserer er at alt som eksisterer må være en del av den aktualiserte virkeligheten. Til det trenger vi en formulering som sier at alt som er aktualisert er en del av vår verden.

Lewis påpeker at det er vanlig å innvende til hans påstand om at mulige verdener eksisterer på linje med vår aktuelle verden på grunnlag av to slike formuleringer:

A1: Alt som eksisterer er aktualisert.

A2: Alt som er aktualisert er en del av vår verden (Lewis, 1986b, s.97-98).

I den første formuleringen er termen 'aktualisert' forbeholdt alt som eksisterer. Den andre formuleringen sier at hvis noe er aktualisert, så er det en del av vår verden. Den siste formuleringen ser derfor ut til å være av epistemologisk art. Den kan implisere at det som er aktualisert har en eksistens som er tilgjengelig for undersøkelse.

Hvis Lewis kan argumentere for at mulige verdener eksisterer, så impliserer det at vi kan kalle de aktuelle. Det konverse sier at hvis mulige verdener kan kalles aktuelle, så ser det ut til å være grunn til å betrakte de som en del av det vi tar for å være sant å si eksisterer. Men Lewis argumentasjon gir ikke grunnlag for å si at de er en del av vår verden, så formuleringen A2 må blokkeres med et annet argument. Lewis tilbyr ikke eksplisitt et slikt argument, men fremsetter en forklaring på hvorfor alt som er aktualisert ikke kan forstås som at de er inneholdt i denne verden; mulige verdener er isolerte og utilgjengelige for oss.

7.2 Lewis indeksikale analyse av termen 'aktualitet'

Den første formuleringen (A1) er en Lewis imøtekommer med en tese om at termen 'aktualitet' er å forstå som indeksikal. Mulige verdener kan ha status på lik linje som den aktuelle verden fordi betegnelsen 'aktualitet' kan forstås som en relativ term hvis oppgave er å referere til den verden hvor innbyggeren som ytrer en setning befinner seg;

"I myself do not use 'actual' as a blanket term. I have already explained that I use it to mean 'this - wordly': it is an indeksikal, relative term, and as used by us it distinguishes our world and our worldmates from all the other worlds and their inhabitants" (Lewis, 1986b, s.99).

Fordi innbyggere i alle mulige verdener er bundet til den verden de befinner seg i (Lewis, 1968, s.114), så kan de referere til deres verden som den aktuelle. Dette medfører at betydningen av termen 'uaktualisert' ikke er å forstå som mangel på eksistens. Det betyr bare å være bundet til en bestemt verden man refererer til som sin aktualitet.

For Lewis gir det ikke mening å gi vår aktuelle verden en spesiell status når 'aktualitet' kan forstås som en relativ, indeksikal term. I tillegg er det ikke et motargument at det er mer intuitivt å forstå vår verden som å inneha en spesiell status på bakgrunn av formuleringen (A1) alene. Det lar seg ikke utlede av denne formuleringen alene at vår verden er spesiell i den forstand at den alene kan sies å eksistere. Termen 'aktualitet' forstått som indeksikal strider ikke i mot vår intuisjon om at det er vår aktuelle verden vi selv befatter oss med og kjenner virkeligheten ut fra. Den imøtekommer nettopp dette ved å binde oss til den verden som er aktualisert for oss.

Den store forskjellen er altså at Lewis forbeholder denne muligheten også for de andre mulige verdener og deres innbyggere. Det er vanskelig å benekte at det kan finnes andre ting enn de vi kjenner til her i vår egen aktuelle verden når vi fortsatt stadig ikke engang vet hva den kan romme. En kan kanskje derfor si at Lewis nytter seg av en slik åpning som ligger i usikkerheten om hva det er vi kan si eksisterer utenom vår verden for å gi troverdighet til argumentet om at andre verdener også eksisterer. Men dette blir allikevel ren spekulasjon og knytter seg ikke direkte til argumentet. Det er argumentet om at 'aktualitet' er en indeksikal term som

imøtekommer vår intuisjon om at det vi kjenner til er vår aktuelle verden. Hvis termen 'aktualitet' betraktes som en indeksikal, relativ term, så strider den ikke i mot formuleringen (A1), men gir tvert imot rom for eksistensen av mulige verdener med en ontologisk status på lik linje med vår aktuelle verden. Hvis argumentet om at termen 'aktualitet' skulle stemme, så har derfor Lewis grunn til å utfordre hvordan vi kan anvende termen 'eksistens'. Termen 'eksistens' er da ikke forbeholdt vår aktuelle verden spesielt, men kan tenkes å ha en videre betydning generelt.

Lewis går altså ikke med på at aktualitet kun må forstås som at vår verden eksisterer fordi den er aktualisert. 'Aktualisert' kan reduseres til betydningen; den verden x befinner seg i – verdensrelatert. Det som er aktualisert kjenner vi fordi det refererer til vår egen verden, men det er ikke et argument for at ikke andre ting kan eksistere på andre måter. Uaktualiserte muligheter er derfor bare verdener som ikke er inneholdt i vår aktuelle verden.

7.3 Virkelige muligheter krever konkret eksistens

En annen grunn til at Lewis motiveres for eksistensen av mulige verdener på lik linje med vår aktuelle verden begrunner han i en tredje formulering: "(3) Possibilities are not parts of actuality, they are alternatives to it" (Lewis, 1986b, s.99).

Lewis ser ut til å mene at det er like god dekning for å si at denne formuleringen er en så overbevisende tese at den må tas i betraktning på lik linje med de andre formuleringene om aktualitet. For å sette pris på at muligheter virkelig er reelle alternativer til vår aktuelle verden, hevder Lewis at formuleringen må forstås som å implisere at de virkelig eksisterer. Det ser ut til at han mener det å være et alternativ til den aktuelle verden innebærer å ha konkret eksistens. Hvis muligheter ikke eksisterer, så kan de heller ikke være alternativer til den aktuelle verden.

Sett i lys av at Lewis kan imøtekomme tesen eller formuleringen om at alt som eksisterer er aktualisert med argumentet om indeksikalitet, så kan det virke merkelig at han så sterkt vektlegger tese (3) som overbevisende for å hevde at mulige verdener har den samme ontologiske status som den aktuelle. Et øyeblikks refleksjon tilsier at tesen ikke er mindre intuitiv enn de andre formuleringene, men samtidig virker det

ikke nødvendig at de har en ontologisk eksistens på lik linje med den aktuelle. Lewis ser ut til å nytte seg av den mest bokstavelige måten formuleringen kan forstås på, for deretter å hevde at det også er den mest overbevisende. Men det er like lett å forstå at denne tesen er overbevisende uten å tenke at den dermed må implisere konkret eksistens for mulige verdener. En slik intuisjon imøtekommes på en tilstrekkelig måte av Kripke sitt forslag om å definere de omstendigheter vi har bestemt oss for å undersøke. Mulige omstendigheter blir ikke mindre relevante ved å stipuleres. Strengt tatt er heller ikke en stipulering en del av den aktuelle verden, i det minste ikke som konkret eksisterende materielt objekt, men kanskje heller som en tale eller skrivehandling. Å stipulere den muligheten vi setter oss fore å undersøke bør derfor kunne imøtekomme tese (3) på en vel så likeverdig måte som den lesning Lewis foreslår. At tesen er overbevisende gir derfor ikke i seg selv en grunn til å betrakte den som et argument for mulige verdener konkrete eksistens. Allikevel ser Lewis ut til å mene at formuleringen (3) impliserer eksistens for å kunne kalles et ekte (eksisterende) alternativ.

7.4 En mulig implikasjon som resultat av isolasjon i konjunksjon med den indeksikale analysen

Selv om Lewis kan imøtekomme en formulering om at alt som eksisterer er aktualisert med en tese om å forstå termen 'aktualitet' som indeksikal, ser det ut til at denne tesen allikevel får en annen uønsket implikasjon. Lewis insisterer på at mulige verdener er aktualisert og derfor refererer innbyggerne i disse til sin egen verden. Denne påstanden sett i konjunksjon med en påstand om at mulige verdener er isolert fra vår aktuelle, ser igjen ut til å redusere ståstedet til den som evaluerer setningenes sannhetsverdi. Hvis det er slik at 'aktualitet' reduseres til betydning av å være i, eller referere til, denne verden hvor x befinner seg, hvordan er det da mulig for x i en verden W , å referere til en verden $W1$, hvor dennes motstykke y befinner seg? Hvordan i all verden kan vi se inn i en annen verden enn den vi befinner oss i?

Spørsmålet ser ut til å få betydning fordi det ikke er gitt at det lar seg referere til en mulig verden som er isolert fra den aktuelle verden. Hvis en skal gjenskape semantikken til $S5$ ved bruk av motstykker og mulige verdener, så fordrer det at det

faktisk lar seg gjøre i forhold til det teoretiske rammeverket Lewis presenterer. Hvis en først presenterer en uendelig mengde av *Possibilia* som konkret eksisterende og deretter formulerer en begrensning i form av en tese om indeksikalitet for termen 'aktualitet', og i tillegg til dette en konkret isolasjon mellom alle verdener, ser det ut til å implisere at den uendelige mengde med *Possibilia* blir utilgjengelig for den som skal evaluere sannhetsverdien til setninger som omhandler andre mulige verdener enn den aktuelle - hvor den som evaluerer faktisk befinner seg. Hvis det er tilfelle, så faller grunnargumentet om at modalrealisme er en slutning til den beste forklaring bort av seg selv innenfor rammen av sin egen teori. Det effektive verktøyet blokkeres i en streben etter å ikke inkludere mulige verdener i vår aktuelle verden, eller godta de som rene stipuleringer. En slik implikasjon vil gjøre mulige verdener som kandidat til en metafysisk teori helt utilgjengelig for å spille en slik rolle Lewis hevder at de kan.

7.5 Behovet for en epistemologisk innvending

Formuleringen (A2) sier at det som er aktualisert er en del av vår verden. Jeg har tidligere pekt på at det er denne som ser ut til å støtte opp under vår intuisjon om at vår aktuelle verden har en spesiell status, fordi den ser ut til å implisere at det er mulig å undersøke hva som eksisterer i vår verden fordi vi tilhører denne. Lewis argumentasjon ser ikke direkte ut til å komme i konflikt med (A2), han vil kunne være enig at vår aktuelle verden er en vi får kunnskap om gjennom vår erfaring eller omgang med denne. Formuleringen er epistemologisk. Men for å gi støtte til at formuleringen bygger opp under vår intuisjon om at den aktuelle verden har en spesiell status, ser det ut til å være behov for å reise en tydeligere kritikk til hvorvidt Lewis er forpliktet til at hans mulige verdener kan undersøkes direkte. Spørsmålet blir om ikke intuisjonen vår er så sterk at den fordrer av Lewis å skulle kunne gi et svar på hvordan det er vi kan få kunnskap om disse andre mulige verdener hvis de eksisterer. Det ser ut til at blokkeringen av (A2) med en påstand om at de er isolerte fra oss, ikke er tilstrekkelig for å hevde deres utilgjengelighet. Hvis noe eksisterer, så er det intuitivt å spørre om ikke dette også er noe som kan inkluderes i vår aktuelle verden, i det minste innenfor vårt univers.

Fordi eksistensen av mulige verdener er en forutsetning for den teoretiske anvendbarheten av modalrealisme, er det merkelig at Lewis vil gjøre de utilgjengelige og heller hevde at vår kunnskap om dem hviler på den samme type kunnskap vi kan hente ut fra matematikken. Formuleringen (A2) fordrer av en modalrealist å kunne gi en plausibel forklaring på, eller redegjørelse av, hvordan noe kan eksistere i en annen verden enn den aktuelle.

I lys av alle tre formuleringene gir det mening å forvente et svar på spørsmålet: hvor hen befinner objektet (den mulige verden) seg som det refereres til? Og hvordan kan vi lokalisere dette objektet?

7.6 Tom Richards kritikk av modalrealisme

En annen måte å formulere problemstillingen på er at en påstand om eksistens forplikter til det epistemologisk spørsmålet om hvordan denne eksistensen fortoner seg. Er det slik at vi kan vite noe om den?

Lewis forpliktelse til mulige verdens eksistens kommer i konflikt med den intuitive formuleringen (A2). Alt som er aktualisert er en del av vår verden. En sentral innvending til modalrealisme er epistemologisk. Hvordan kan vi vite noe om de andre mulige verdener hvis disse er isolert fra oss? Forplikter ikke deres eksistens til at de kan undersøkes nærmere?

Selv om Lewis kan foreskrive et rammeverk som er teoretisk anvendbart for å analysere modale kontekster, så ser det ut til at den ikke kan fri seg fra et epistemologisk oppfølgingsspørsmål om relevansen av kunnskap om de mulige verdener vi tar i bruk. Hvis dette ikke er mulig, ser det ut til å utfordre hvorvidt modalrealisme er nyttig som et semantisk verktøy for analyse av modale kontekster eller ideer.

Tom Richards reiser en epistemologisk innvending til Lewis tese i sin artikkel *The Worlds of David Lewis* (1975). Innvendingen er rettet mot modalrealisme som meningsteori – dens bruk av termen 'mulige verdener' som et anvendbart semantisk verktøy for analyse. Richards artikkel tar sikte på å argumentere for at det teoretiske rammeverket, mulige verdener semantikken, ikke oppfyller kravene til en

meningsteori⁴¹. Spesielt hevder han dette gjelder for Lewis system, noe han belyser med å stille opp to krav enhver meningsteori bør kunne imøtekomme:

(1) "One requirement that may be made of a theory of meaning is that it must show how our understanding of the language in question is possible" (Richards,1975, s.105).

&

(2) "A second requirement on any theory, and not just a theory of meaning, is that it be comprehensible. And one test for comprehensibility of a theory is whether its cardinal terms can do what is required of them in the theory" (Richards,1975, s.105).

Richards innvending til modalrealisme er at det er vanskelig å forstå hvordan den skal fungere som en meningsteori ved hjelp av en semantikk hvor en ikke tillater epistemisk tilgang til viten om de entiteter som utgjør rammeverket for meningsteorien. Implikasjonen av en slik mangel på epistemisk tilgang gir grunnlag for å hevde at mulige verdener semantikken ikke er i stand til å forklare vår evne til å bruke et modalt språk.

Richards hevder han kan reise en slik epistemologiske innvendingen fordi modalrealisme inviterer oss til å ta i betraktning hva som faktisk foregår i en mulig verden som utgangspunkt for å avgjøre hva som er mulig i den aktuelle verden; "...that by considering what in fact goes on in them we can determine what might have gone on in ours" (Richards,1975, s.106).

Ta for eksempel et spørsmål om hva fysisk nødvendighet⁴² er. Hvis en analyse av sannhetsverdien til slike modale setninger krever å ta i betraktning tilgjengelig verdener hvor naturlovene er de samme som de vi har i den aktuelle verden, så impliserer dette nettopp at vi må vite noe om hvilke fakta som er tilgjengelige i disse verdener.

Det ser faktisk ut til at dette blir implikasjonen for modalrealisme når Lewis sidestiller mulige verdener ontologiske status med vår. Han må redegjøre for hvilke mulige

⁴¹ Her er det viktig å understreke at Richards først og fremst henvender seg til Lewis presentasjon slik den forekommer i *Counterfactuals* som først ble utgitt i 1973 og deretter kom i ny utgivelse 1986a. Kritikken retter seg særlig til punkt 4.1 om mulige verdener. Min presentasjon av modalrealisme har primært basert seg på boken *On the Plurality of Worlds* (1986b). Substansen i modalrealisme – spesielt mulige verdener ontologiske status – er allikevel stort sett den samme i begge verk.

⁴² "In the case of *physical necessity*, for instance, we have this restriction: the accessible worlds are those where the actual laws of nature hold true" (Lewis,1986a, s.5).

verdener som har naturlover lik den aktuelle verden før en kan utlede hvorvidt en setnings sannhetsverdi som vedrører fysisk nødvendighet i vår egen aktuelle verden er sann eller ikke. Hvis et teoretisk rammeverk ikke er i stand til å imøtekomme en slik epistemologisk forespørsel med en meningsfull forklaring av hva det egentlig innebærer å ha en tilgjengelighet til mulige verdener slik at man kan vurdere sannhetsbetingelsene til en gitt setning, så er det grunnlag for kritikk av teorien eller det rammeverket den forutsetter.

En slik kritikk ser ut til å være kjernen i den innvending Richards fremmer, hvor selve det teoretiske rammeverket – en mulige verdener semantikk – hos Lewis nettopp ikke er i stand til å møte kravet om at hovedtermene som utgjør teorien kan utføre det den påberoper seg. I Richards tilfelle betyr det at mulige verdener semantikken hos Lewis ikke er i stand til, på en forståelig måte, å være et meningsfylt rammeverk for analyse av modale kontekster.

Hvis mulige verdener semantikken slik Lewis presenterer den ikke er i stand til å være en meningsteori ut fra Richards kriterier, så er det en grunn til å forholde seg skeptisk til modalrealisme. Richards presiserer innvendingen;

”More precisely , I shall argue that while possible - worlds semantics does yield truth – conditions for possibility statements, and hence for a wide range of modal statements, the truth-conditions are such that, for any given statement, it is impossible in general to determine whether they are met and hence whether the statement is true” (Richards,1975, s.109).

Til tross for anvendbarheten av modalrealisme, så er disse sannhetsbetingelsene generelt sett utilgjengelige. Den generelle mangelen på tilgang til viten gjør det til en utfordring hvordan man skal avgjøre sannhetsverdien og trekker derfor i tvil det andre kravet Richards setter til en meningsteori (2) at de viktigste termene ’mulige verdener’ som anvendes i en teorikonstruksjon også må kunne innfri på den måten man forventer.

Utfordringen ligger i at selve hovedtermene, mulige verdener semantikken, ikke gir den som skal evaluere sannhetsbetingelsene av en gitt setning en direkte tilgang til å undersøke den mulige verdenen. Uten en direkte tilgang oppstår det et spørsmål om hvorvidt en kan danne seg en viten om hva disse verdener inneholder, fordi de ikke lar seg direkte undersøke:

”But how shall I determine whether A is true in some world or other? Unless it is true in my world, direct inspection is ruled out. After all, other worlds are not other planets in the Galaxy, or even other galaxies. Moreover, even if inspection were possible I should have to keep on inspecting them until I found one in which A held, for only that would show that the truth-conditions for ‘It is possible that A’ were satisfied” (Richards,1975, s.110).

Prosessen Richards her beskriver er ikke en som fremstår særlig effektiv for å avgjøre sannhetsverdien til en setning med modalt innhold. For det første formulerer den vanskeligheten med å avgjøre hvordan man i det hele tatt skal kunne avgjøre en setnings sannhetsverdi i en eller annen verden, dertil kommer den praktiske utfordringen om hvordan en skal foreta selve undersøkelsen av hver mulig verden, gitt at en tilgang skulle være tilgjengelig. Innvendingen er derfor todelt; 1) modalrealisme imøtekommer ikke kravet om direkte inspeksjon og 2) hvis den gjorde, så ville selve utførelsen av inspeksjonen tilsi at modalrealisme fremstår som en lite effektiv metode for å avgjøre sannhetsbetingelsene til modale utsagn.

Modalrealisme ser ikke ut til å være tilstrekkelig for å imøtekomme Richards krav til en meningsfylt semantikk (1) fordi den ikke kan vise på en forståelig eller meningsfylt måte hvordan vi forstår det modale språket. Fordi den både predikerer konkret eksistens og samtidig isolasjon fra de eksisterende entitetene, så er det vanskelig å forstå hva som blir igjen av modalrealisme som en meningsfylt teori om modale ideer.

Denne problematikken gjelder Lewis spesielt. Hvis en har tilgang til å referere direkte til det som skal evalueres sannhetsverdien av, så vil det ikke umiddelbart være nødvendig å kreve en epistemologisk tilgang til viten. Igjen fremstår Kripke sitt alternativ som mer effektivt enn Lewis fordi den ikke forplikter seg til en konkret eksistens av mulige verdener og unnslipper derfor en slik innvending. Kripke kan i tillegg gi en meningsfylt forklaring på hva det er vi gjør når en evaluerer sannhetsverdien av modale setninger. Vi stipulerer det som er relevant for oss å ta stilling til, noe som igjen virker plausibelt fordi det er forankret i en konkret praksis som vi utfører i den aktuelle verden. Lewis på sin side ber av sine lesere om at vi skal forstå hva han har i tankene når han sier at alle mulige måter noe kan være på, er en måte en mulig verden faktisk er. Det kan virke som om Lewis igjen her bare utnytter sin egen uklarhet for at vi skal få en intuisjon om at det han sier er sant og ta det til inntekt for å støtte modalrealisme. Det er veldig langt mellom det å forestille seg

mulige omstendigheter til virkelig og danne seg en oppfatning om at disse mulige omstendighetene faktisk utgjør en konkret eksisterende verden. Det er nesten utenfor vår egen fatteevne. ”What do we mean when we say ‘ In some possible world I would not have given this lecture today?’ We just imagine the situation where I didn’t decide to give this lecture or decided to give it on some other day” (Kripke,1981, s.44).

Det en *faktisk* gjør er å forestille seg situasjoner hvor utfallet kunne ha blitt et annet enn det som var tilfelle i den aktuelle verden. Et slikt utsagn kan umiddelbart og hvis det sto alene, hentyde til en konseptuel analyse av mulige verdener. Men Kripke ser kun ut til å ta utgangspunkt i hva en faktisk gjør som en forutsetning for å utdype hvordan en kan betrakte hva mulige verdener er.

Mulige verdener er å betrakte som tilstander. Det vi faktisk gjør er å forestille oss dem, men mulige verdener er allikevel gitt ved de deskriptive betingelsene vi assosierer med dem (Kripke,1981, s.44). Fordi vår forestillingsevne har begrensninger, forestiller en seg ikke hele verdener, men derimot deler av de tilstandene som er relevante for til å avgjøre sannhetsverdien til en gitt setning med modalt innhold.

På bakgrunn av det ser Kripke ut til å hevde at det er rimelig å kunne stipulere mulige tilstander relevante for det som skal undersøkes: ”Why can’t it be part of the description of a possible world that it contains *Nixon* and that in that world *Nixon* didn’t win the election?” (Kripke,1981, s.44).

7.7 Lewis motsvar til Richards.

Lewis hevder å imøtekomme Richards innvending i *On the Plurality of Worlds* (1986b). Ved hjelp av analogien til matematikken påpeker han at kravet om direkte inspeksjon som eneste vei til kunnskap er et urimelig krav. Hvis en tar i betraktning hvordan matematikken er i stand til å gi oss kunnskap til tross for at dens ontologiske grunnstruktur ikke hittil har latt seg avdekke epistemologisk, så viser det at ikke kravet om direkte inspeksjon er eneste veien til kunnskap. Når en i tillegg finner i matematikken grunn til akseptere en ukjent ontologi fordi matematikken har vist seg å være fruktbar, så taler dette for at det finnes andre veier enn den epistemologiske for å oppnå viten (1986b, s.109).

For at denne motinnvendingen til Richards skal ha vekt, er Lewis avhengig av at hans analogi til matematikken faktisk holder mål. Hvis denne analogien skal fremstå plausibel må det være tilstrekkelig grunnlag for å si at modalrealisme er så teoretisk effektiv at den er verdt å sammenlikne med matematikken. Lewis har vist med sin motstykketeori at modalrealisme er effektiv for å kvantifisere over modale kontekster, men sett i lys av Kripke ser det ut til at de samme fordelene kan oppnås med mindre omkostning enn den modalrealisme gir. I tillegg viser Kripke sin kritikk at det er grunner for å trekke i tvil den motivasjon Lewis legger til grunn for sin modalrealisme. Lewis analogi til matematikken fremstår derfor som tvilsom når den sammenlikner seg med mengdelærens effektivitet.

I lys av Richards epistemologiske innvendingen finner en ytterligere grunn til å trekke i tvil hvorvidt modalrealisme sin ontologi er å betrakte som analog til matematikkens. Det er en vesensforskjell mellom å akseptere en ukjent ontologi og en konkret eksisterende ontologi som sammenstilles med eksistensen av vår aktuelle verden. Lewis ser derfor ut til å forplikte seg til 1) kravet om direkte inspeksjon, noe som igjen medfører 2) kravet om hvordan en skal utføre selve inspeksjonen, som i seg selv fremstår som lite effektivt.

Til tross for Richards innvending fastholder Lewis det samme analogiargumentet. Fordi Lewis forutsetter matematikken som den mest sikre kunnskap en kan oppnå, rangert over den epistemologiske kunnskap en kan tilegne seg ved direkte inspeksjon, så fremholder han den matematiske analogien som et *godt nok* eksempel på at vi kan utvide våre oppfatninger om hva som eksisterer til fordel for en enhetlig semantisk teori (Lewis, 1986b, s.109).

”...and if thereby we come to believe the truth, then we attain knowledge. In this way, we can even attain knowledge like that of the mathematicians: we can know that there exist countless objects causally isolated from us and unavailable to our inspection” (Lewis, 1986b, s.109).

Men selv om Lewis hevder dette er det altså ikke gitt at ’kausalt isolasjon’ og ’utilgjengelighet’ er best forklart med en modalrealists syn på mulige verdener. De kan like gjerne være kausalt isolert og utilgjengelige fordi de er ukjente, abstrakte objekter og *ikke* nødvendigvis fordi de er konkret eksisterende.

Modalrealisme er derfor en teori som bygger på ideen om at vi kan tilegne oss kunnskap uten direkte kjennskap til selve objektet. Den avhenger helt klart av analogien til matematikken hvis en skal argumentere for at modalrealisme er en slutning til den beste forklaring. Men denne analogien svekkes fordi modalrealisme har en implikasjon matematikken ikke nødvendigvis har. Den formulerer konkret eksistens for sine entiteter på lik linje med den en finner i vår aktuelle verden, noe som impliserer epistemologisk tilgang. Den matematiske analogien som motargument er ikke tilgjengelig for Lewis uten store omkostninger for hans teori. Hvis Lewis i tillegg er villig til å fire på kravet om å kunne frembringe en helhetlig semantisk teori til fordel for resultatene den kan oppnå, så fremstår det som en mindre attraktiv side ved modalrealisme. Når Kripke i tillegg tilbyr en effektiv teori til kvantifikasjon inn modale kontekster uten den samme omkostning og samtidig reiser innvendinger til motivasjonen for modalrealisme generelt, så finnes det gode grunner til ikke å akseptere Lewis tese om modalrealisme.

7.8 Konklusjon

Lewis påpeker at han ikke har konkluderende bevis for sin tese om modalrealisme. Allikevel hevder han modalrealisme fremstår som en slutning til den beste forklaring på hva disse mulige verdener er. Modalrealisme er i følge Lewis en substansiell metafysisk tese som gir oss tilgang til et enda mer effektivt verktøy enn det som tidligere var tilgjengelig i kraft av kun de metalogiske verktøyene. En gjennomgang av Kripkes kritikk til Lewis, og en presentasjon av hans eget alternativ, belyser godt hvilke omkostninger som følger ved å skulle anta modalrealisme som en slutning til den beste forklaring. Den kritikk jeg har reist viser i tillegg at det er rom for å kritisere Lewis innenfor rammen av hans egen teori, fordi denne inneholder motsigelser, bruk av retorikk og medfører en utilsiktet, men meget ufordelaktig virkning. Den ser ut til å motivere for å forkaste hele det effektive rammeverket Lewis legger til grunn når han argumenter for sin modalrealisme. Kritikken fra Richards viser hvordan Lewis gir avkall på deler av tesens effektivitet for ikke å gi opp det han mener er grunnlaget for en substansiell metafysisk teori – mulige verdeneres konkrete eksistens. En kritikk av modalrealisme er i denne oppgaven også en kritikk rettet mot deler av den måten man

tradisjonelt har betraktet mulige verdener og problemer knyttet til disse. Det ser ikke ut til at det er nødvendig å legge til grunn en teleskopmodell hvor man forutsetter at vi må være i stand til å kunne oppdage objekter eller entiteter i andre mulige verdener. Denne modellen ser ut til å føre med seg et annet problem hvor fokuset rettes mot behovet for å kunne foreta en kvalitativ sammenlikning på tvers av verdener. Ideen om identitet på tvers av verdener genererer tilsynelatende nye problemer på denne bakgrunn, begrunnet i transitivitetsrelasjonens brudd med Leibniz logiske lov. Lewis motstykketeori fremstår i en slik sammenheng mer fordelaktig fordi den unngår problemet med identitet på tvers av verdener. Men det kan argumenteres for at dette er et skinnproblem som oppstår på bakgrunn av et falskt dilemma, noe som begrenser hvor stor denne fordelingen er for Lewis i en større sammenheng. Intet av den kritikken jeg har presentert er ny. Den er et forsøk på å tegne opp noen strukturelle problemer som har forekommet over en lengre tidsperiode, og som fortsatt gjentas i nyere tid. Min gjennomgang viser at den tidlige kritikken mot modalrealisme også er meget anvendelige, fordi den tilbyr tilstrekkelige ressurser for å kunne avstå fra å akseptere modalrealisme som en slutning til den beste forklaring.

Kritikken til tross, Lewis hevder det ikke er mulig å finne ut hva muligheter egentlig er ved hjelp av observasjon. Men dette er en forenklet fremstilling av selve problemet. Selv om muligheter ikke er direkte tilgjengelige for vår inspeksjon, så er det fordi de ikke forekommer før de eventuelt trer i kraft som en hendelse i denne aktuelle verden. En slutning til den beste forklaring vil derfor like gjerne kunne være at de ikke kan ha konkret eksistens. Det er heller ikke opplagt at vi ikke har mulighet for å oppdage og lære noe om muligheter ved hjelp av observasjon. Selv om muligheter i kraft av sin natur er utilgjengelige, så har vi allikevel lært noe om hva muligheter kan være ved å observere hva denne aktuelle verden består i. Ut fra denne observasjonen kan vi utlede at det finnes andre muligheter enn den aktuelle. Den koreferensielle relasjonen Morgenstjernen=Aftenstjernen er et eksempel på hvordan en utleder på bakgrunn av observasjon hvorvidt relasjonen bør betraktes som kontingent eller nødvendig. Ved å oppdage at relasjonen er kontingent, forteller det oss noe om muligheter som vi ikke visste fra før. Selv om den ikke tilkjennevir eksakt hva mulighetens natur består i, er det feilaktig å hevde at vi ikke kan finne ut noe om hva muligheter er ved hjelp av observasjon.

Eksistensen av mulige verdener som konkret eksisterende er ikke en slutning til den beste forklaring. Den matematiske analogien kan ikke uten videre tas til inntekt for modalrealisme og flere grunner taler sterkt for at Lewis ikke kan imøtekomme Richards innvendinger. Modalrealisme foreskriver ikke en uproblematisk tilgang til et effektivt verktøy for å kvantifisere over modale kontekster. Det er de logiske verktøyene i seg selv, sammen med muligheten av å stipulere de relevante omstendigheter, samt muligheten for å gi en direkte referanse som ser ut til å være mer effektivt enn modalrealisme.

Matematikken kan foreskrive betingelser innenfor en mulig verden for å si noe sant og Kripke påpeker hvor sjeldent slike tilfeller forekommer utenfor matematikken fordi man må forutsette det som skal bevises. Sett i lys av Kripke sine innvendinger er det ikke opplagt at Lewis klarer å argumentere for dette teoretisk rammeverket på en selvstendig måte innenfor rammen av sin egen teori.

Bibliografi

Asheim, O. 2010, *Notater fra forelesning*, 8/9.

Baune, Ø. 1993, *Språk, logikk og argumentasjon*, Falch Hurtigtrykk, Oslo.

Forrest, Peter, 2011, "The Identity of Indiscernibles", tilgjengelig fra *The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Spring 2011 Edition)*, Edward N. Zalta (ed.), URL = <http://plato.stanford.edu/archives/spr2011/entries/identity-indiscernible/>.

Frege, G. 2001, "On Sense and Nominatum", i A.P.Martinich, (red.), *The Philosophy of Language*, Oxford University Press, Oxford, s.199-211.

Forbes, G. 1985, *The Metaphysics of Modality*, Oxford University Press, Oxford.

Goldfarb, W. 2003, *Deductive Logic*, Hackett Publishing Company, Inc. Indianapolis/Cambridge.

Hughes, G.E & Cresswell, M.J. 1968, *A New Introduction to Modal Logic*, Routledge, London & New York.

Kripke, S. 2001, "Identity and Necessity", i Loux, J. M. (red), *Metaphysics Contemporary Readings*, Routledge, London & New York, s. 218-247.

----- 1981, *Naming and Necessity*, Blackwell Publishing, Oxford.

Leibniz, G. 1996, "Part V, Ch. 5: The Problem of Evil: Gottfried Leibniz, Theodicy" I Cottingham, J (red.), *Western Philosophy. An Anthology*, Blackwell Publishers, s.260-265.

Lewis, D. 1986a, *Counterfactuals*, Basil Blackwell Ltd, Oxford.

----- 1968, "Counterpart theory and Quantified modal logic" i *The Journal of Philosophy* 5, s. 113-126.

----- 1986b. *On the Plurality of Worlds*, Basil Blackwell Ltd. Oxford.

Loux, M. J, 1998, *Metaphysics – a contemporary introduction*, Routledge, London & New York.

----- 1979, *The Possible and the Actual*, Cornell University Press, Ithaca & London.

Martinich, A.P. 2005, "The Philosophy of Language" A.P. Martinich. (red). *Reference and Descriptions*, Oxford University Press, Oxford, s.191-198.

Nolan, D. 2005, *David Lewis*, Acumen Publishing Limited, Chesham.

"Ockham, William", 1995, *The Oxford Companion to Philosophy*, T. Honderich red. Oxford University Press, Oxford, s.633.

Quine, W. V. Orman. 2001, *9 Logico – Philosophical Essays*, 2.utg. revidert. Harvard University Press, Cambridge Mass. & London, England

Reuben, Post Halleck. 2005, "Ruth Barcan Marcus",
<http://www.formalphilosophy.com/Formal_Philosophy_files/Interviews/Marcus.htm
11/4-11 kl.17.58>.

Richards, T. 1975, "The worlds of David Lewis", i *Australasian Journal of Philosophy*, Vol.53, No. 2; August.

Sider, Ted. 2003, "Reductive Theories of Modality", i M.J. Loux & D.W. Zimmerman (red). *The Oxford Handbook of Metaphysics*, Oxford University Press, Oxford, s.181-208.

Smith, Quentin. 1995, "Marcus, Kripke, and the Origin of The New Theory of Reference", i *Synthese*, Volume 104, No.2, August 1995, s.179-189.

Stalnaker, R. C. 2003, *Ways a World Might Be - Metaphysical and Anti-Metaphysical Essays*. Oxford University Press, Oxford.

Ødegaard, Knut Jørgen, Røed, [online], Knut Jørgens astroblogg, tilgjengelig fra <http://7915.vgb.no/2006/02/28/hvor-mange-planeter-er-det/> [9/10-11 kl.13.01].